Беларуская газета
Наша Ніва

НАША НІВА

№4
сьнежань 1991
кошт 1 рубель

БІЗНЭС І НЕЗАЛЕЖНАСЬЦЬ

1992. Карціна году ў рэтраспэктывe некаторых юбілейных датаў

с. 4-5

Алесь Разанаў

Новая Паэма

с. 6-7

Наталі Сарот

трапізмы

с. 17-23

Асабістыя кантакты зь гітляроўцамі дапамагалі ратаваць ад сьмерці людзей

Зоя Кашшшка — пра жыцьцё ў Вільні пад нямецкай акупацыяй

с. 2, 14-15

ДЗЁНЬНІК

Максіма Багдановіча

с. 4-5

З Новым Годам!

Усім старшынёкам і карэспандэнтам, падпісчыкам і чытачам, усім прыхільнікам Нашае Нівы Рэдакцыя пасылае свае шчырыя зычэньні й пажаданьні з Новым 1992-м Годам.

За што, цікава, падымем мы свае келіхі ў гэтую ноч зь сёлета налета? За новае шчасьце? Але ці стануцца наступны год шчасьлівым?... За новую волю? Але ці стануцца наступны год волай для нас... За новую Беларусь? Але мы ніяк так мала зрабілі дзеля таго, каб чакаць плёну ўжо ў наступным годзе...

А падымем мы келіхі ў чарэ за здароўе дзе асабістае поспехі дарасьці нам людзей, за новы постэп у нашай нацыянальнай спадчыне. Сёньні наш набытак — чатыры нумары адноўленае газэты, тысяча падпісчыкаў, рэгістрацыя эксплюатуюча акцыянэрнага таварыства «Наша Ніва», рахунак у камэрцыйным банку «Neka Nora» S-TA № 2467643 KOMERCIJANE BANKE «VILNIAUS BANKAS» S-TA № 161303 LIET. BANKE VILNIAUS SKYR. KODAS 260101541). Яшчэ, вядома, ня ў поўна. Нядоста мы маркоў выдаткуем разумна — прынамсі, раз на месяц, і, не зьяўляючы абгонаў кіруюч, павялічыць накалі газэты й коль падпісчыкаў. А гэта вялікая толькі з вашай падтрымкаю. Таму мы падымем нашы келіхі за вас!

З Новым Годам!

Рэдакцыя.

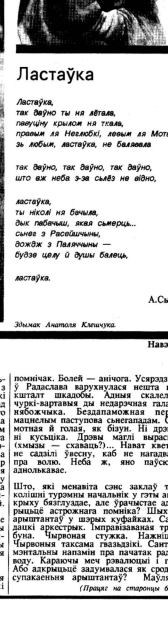

Ластаўка

Ластаўка,
так вэсьніо ты на вёсьцы,
пявуючы крыкам на тэлэ,
прамым як Неглюбскі, якім за Моталя,
зь любыя, хастаўка, не бывала.

так вэсьніо, так вэсьніо, так вэсьніо,
што яж неба э-за сьлёз не відно,

хастаўка,
ты ніколі на бачыш,
дык пабачыш, якая сьмерць...
сьнег э Расейчыны,
дождж э Польччыны —
будзе цалу й душы балець,

хастаўка.

А.Сьс.

Здымак Анатоля Клінчука.

Навэля

Турэмны дворык

Б.Гартэн

Галава рыцара роваліцца азадбліла сабой квадрат турэмнага дворыку. Гаспадары падворак знаходзіўся ў іншым мейсцы. Гэты ж быў прызначаны для шпацыру, як і дагэтай — дзьвесьцісемдзесяцігадовую тэму, калі нічым, апрач малітвы, не занятыя манахі бадзяліся сюды-туды памеж чатырох высокіх мурою з думкай, каб гэта перасягнуць вышыню й дастацца да дзіўнай — грудастых і юрлівых. Цяжка стрываць абвінавач, дадзеную Богу... Мужчыны, якія займалі кельлі сёньня, таксама сьмілі самых непрыстойных жанчын, але амаль ня марылі трапіць адтэрмуль на волю. Гэта мала кагосьці здзівалася.

Радаслаў ціхенька, каб не прыцягнуць увагу, стаў на зэдлік і вызірнуў праз краты вонкі. Удалоўж муроў па галярэях, як нежывыя рухаліся вартаўнікі са стрэльбамі ўпераверс. На куце цьмелі шыбы куляметнае вышкі, якое ня зьмецішь з вуліцы.

Новы год.

Заўтра чорнай раніцай дзяжурны пасьля пабудкі зьмеціць дзярэчаны сьнег з рэшкі валасоў гіпсавага помніка, які яшчэ горш за арыштанта? мерз пад небам. Калі ён апынуўся тут, ніхто ня ведае. Вельмі дабуо. Сам жа чалавек спынюўся ў гораде ў далёкім дваццатым, каб дапытаць палоннага польскага генэрала. Стаяла лета варшаўскага пакою. Здавалася, не за гарамі Берлін і дойгачаканы пажар сусьветнае роваліцы. Допыт абмуўся ў турме. А жамарыкальную шыльду праз пяцьдзесят гадоў прычапіці да мура ў іншым мейсцы, дзе ён пазьмяня прамовіў перад апантанай залей.

У Радаслава здраньцьвелі ногі. Але злазіць не хацелася. Гэта быў яго час. Адбой. Інакш, каб гарэла лямпачка над сталоью, вартаым заўважыў бы яго. Радаслаў ведаў: ня сьпіць уся турма. Неўзабаве Новы год.

Некалі пасярод двара была муравная студня. Цяпер — адзін толькі помнічак. Болей — анічога. Усярэдзіне ў Радаслава варухнулася нешта падкатаўт шкадобы. Адным скалесьм чуркі-вартавыя да недарочнай галава кідоючыка. Бездапаможная перад машынэльм паступова сьнегападзам. Самотная й голая, як бязун. Ні дрэва, ні кусьцік. Дрэвы маглі вырасьці (хмызы — схавацьъ?)... Нават кветак не садзілі ўвесну, каб не нагадвалі пра волю. Неба ж, яно пяўсюль адмольквае.

Што, які мэханіта сэнс заклаў той колішні турэмны начальнік у гэтм акт: крыжу бязлугаддае, але ўрачыстае адкрыцьцё астрожнага помніка? Шкэты арыштантаў у шэрых куфайках. Салдацкі яркострык. Імправізаваная трыбуна. Чырвоная стужка. Разжіцьм. Чырвоныя таксама гвазьдзікі. Сваімгнітальны напэмін пра пачатак радаводу. Каравоч мей роваліцы і г.д. Або адкрыцьцё задумлівага як сродак супакаеньня арыштанту? Маўчаў.

(Працяг на старонцы 6)

«Fräulein... ад беларускага камітэту»

Зоя Каўшанка

Восьмі гістарычны пасяджэнні Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні ў 1941 годзе — на самым пачатку нямецкае акупацыі. Мы публікуем іх разам з успамінамі сустаршыні камітэту Зоі Каўшанкі. Абодва тэксты розныя не толькі пакоеўе стаіла й жанру. Гэта два розныя погляды на адну справу, адзін — з пазіцый дня, другі — тагачасны. Успаміны аколадаюць шырокім час і абсяг, чым пратакол. Магчыма, тут не ашлі вінаў й тэрмінаў помсту — дасьледчыка, аналітыка, хочацца ім верыць. Пратакол — ня толькі ў 3 прачытаў. І тое, што мы публікуем сёньня — зусім нечаканае. Ня ведаю, ці ня ўпершыню майму — мачыма, дыпамонка дасьледчыку, які некалі прыйдзе.

Зоя Каўшанка (нарадзілася ў 1911 г.) нашчадзіць са сваякоў Каўшанкі з Гарадзеншчыны, якіх ня раз ужо бачылі прыяцельскімі вачыма. Яе бацька, Аляксандар Коўш, за цікавасьцю лідабрэю сяжку-тутэйшасьці, прыдалеў службовцам у банку, затым стаў сакратаром-бухгалтарам у Віленскім аддзяленьні прадасяднае царквы. У маёнку быў расстрэляны нямецкімі акупантамі. Зоя Каўшанка ўвайшла ў беларускую гімназію, пазьней — юрыдычны факультэт Віленскага Універсытэту. Скончыла вучыцца ў Беларускім Студэнцкім Саюзе. Гэта ўсё — па вайне. Пасьля вайны Зоя Каўшанка працавала ў Беларускім Нацыянальным Камітэце ў Вільні, за што ў 1945 годзе была зьняволеная ў сталінскіх лягерох. І ня толькі ўласна, ня спрыяла яна ўсяго. Яе ўнучачка Каўшанка вярнулася ў Вільню, тут і жыве цяпер.

Гэтай самай восьні, калі ўпершыню пачуў гарматны грукат, я ўпершыню ўбачыў нямецкіх акупантаў. Мы публікуем іх разам з успаміны старшыні Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні ў 1941 годзе — на самым пачатку нямецкае акупацыі

Бізнэс і незалежнасьць

М.С.

Прозьвіча гэтага чалавека Агейчыка. Ён адзін з тых, хто дзіўна ацаліў пасьля чарнобыльскай аварыі. Ня ў музэі, не на арыгінэрным прамысьлоўцы. А так, каб тут ужыліць ідэі-нябудзь і абмежыць там на відзеі, двухкаютнікі, аўтамабілі. Усе справа ў тым — што ўжаліць і адкуль.

Агейчыка ўзначальвае арганізацыю, якая адначасова займаецца шэрагам і экалёгіяй, ня кідаючы пры гэтым і вэктарнай распрацоўкі, якія тут жыва не вынаходзяць. Прынамсі, так ён сам лічыцца, вынайдзіць іншамарні нельга нездарэцца. І пакуль ён ня ўсё яшчэ ўпэўніўся прамою нейкую атрымаюць, а сама распрацоўка ня будзе нікому ні патрэбнай. Нікаюць пакрыўдзіцца. Нікаюць пакрыўдзіць іншых.

Схему Агейчыка: чаму ж не прапанаваць такія распрацоўкі, напрыклад, палівам? Ці ня тым самым выязджэй ён у гэтай справе на бізнэсе па прафэсіі пошлае прадпрымэтка, прапанаваў. Палівы, вельмі здзёмчык, прозэтавал пашу сібірскай. Дакладней, ня сам ён пашу, кай не было падараванымі, а зноў-такі арганізацыі. Пашу прадаў, а грошы пакінуў ліст: маўляў, памыліліся, маўляў, хацелі зрабіць лепшае ўсім-такі і Агейчыка лепшую пакупку вы мазаны за невялікія грошы.

Але «Форда» належаў арганізацыі, якую ўзначальваў Агейчык (ён толькі адзін дзень. Назэтра машыну забралі сабе кіраўнікі, бо ім зручнаюнай). Так самае, ягульныя спэцыялісты «Экалёгіі». Сьмешна, але ў гэтага высокага міністэрскіх чыноўнікі самі не зьмянуцца ў Міністэрстве. Ня ведаю, ці ў іншых міністэрства (эрмаўскіх) зрабіўся дырэктарам адначэ гэтага ж самага вялікага фірмай праз прыемства. Яны й аддалі той «Форд», кай было ня ўжо ім.

Вось такія справы, ваш «бізнэс».

Пікіпэдыя:ця Агейчыка сьмяротна, і «бізнэс» ягоны стаў падобны да помсты свабя родных замоі.

— Адын дырэктар камбінату бэтонных вырабаў таксама зьвязаўся за мяжу й прывез адтуль адну машыну. Сьмешна, праўда? Ня ведаю, ці ня ўсе ў нас такія прыдурашныя. Яны вельмі прыстаюць, гаворыць, ня ўсе.

1992. Карціна году ў рэтраспэктыве

С.П.

25 завод назад

Ці можна з гледзішча Новага году ўбачыць нам увесь ў рэтраспэктыве? Магчыма, увесь ў гэтых лінёвах — 1992 — заключаны мэты, спэц. прынцып... Згодзіцца апавядальнік Х.Л.Борхэса ў *1Ч Nr 2* («Бібліятэчны бібліятэкар»). Шукаючы кампазіцыю нашэх тэкстаў «жыццё канчаецца» й «жыццё вечнае», Борхэс разважаць трэцяцэ — жыццё прамежкавае.

А калі так, дык усё пэўтаранцца з пэўнай прамежкавасьцю.

Усё — з тым свету й яшчэ край.

Але яшчэ ж гэта прамежкавасьць, чым яна вымяркуецца?

Есьць фармулы, эпохі.

Есьць лікавыя, дасьці...

Па-свойму

такая прыкладчасьць

адлюстраванае

у павацкі канвэнцыйна *юбілею*.

Гэтым словам

пазначаецца кроп гісторы

памерам у 25 гадоў.

25-50-75-100-125 і г.д.

Вось, скажам, дата нарадзінаньня

выдатнага паэта,

устаноўленая й адзначаная кожныя 25 гадоў.

Жарты сталых часу тросьць

каб пакэўнаваць набыткі пазнаньчэства,

каб васьведа тая перапаўнка,

якую ці-сёньня зробіць чарговае пакаленьне

2 ці 3 разы за жыцьцё кожны з нас

спэцыяльна ў усім старанным

тэрапіцы у вербу пытаны.

І кожнага разу гэта будзе сапраўдным

значнай й **чаканым сустрэчам.**

Калі ж адзначаюць кожныя 5-10-годзьсе —

значыць, «вяршавыны» пыта.

Калі адзначаюць толькі 50-100-годдзі

значыць, пасьлянію нейкія пакаленьні

праз на свой погляд і самі ацэнку.

А крок у 25 гадоў

антмальны

й дазваляе пільна й сістэмна

ўглядацца ў мінуўшчыну,

не абмінаючы нікаторае важнае дэты.

Сёньняшняе вабраза

некаторых юбілейных датаў 1992 году — гэта толькі зэкіз такой сістэматызацыі. Чытаючы гэта ведаўцы й старыя часы, мы думаем пра Новы год.

Які таксама патрапіць

у прыкладчасьць жыцьця.

Чым будзе азначаны ён?

Магчыма, дзякі на гэтае пытаньне мы знойдзем у гістарычных зарадзеньх, калі верынем на 25 ці на 250 гадоў назад...

Малюнак Сяргея Харэўскага

быў 1967 год. Вы шмат памятаеце? Адначасна 50-годдзе рэвалюцыі. Прыемнасі, тады гэта было найважнейшае дата. Заводы, калгасы й вузіны брылі

сэбе пэрадавыя фірмы — «імя 50-годдзя». Нскаторыя дзіцуль навыдумлялі імёнаў — ім запомніцца пялікае жыцьцё: «Ўгорай», зь Ленінам, з чырвоным бантам... Але пра што я тады не мог ведаць нікто, пра тых, хто памёр у 67-м, бо дажыцца пра гэта нашмат пазьней. І гэтыя ж пасьля 25 гадоў

рапічна даты сьмерці з думкай пра тое, што вось — як рыхтаваць жывых, — жаднсй за даты нараджэньня. Хто там нарадзіўся — ніхто нежадоны (*Ахвотуўся*, што можна сказаць сёньня пра тых, хто прыйшоў у 67-ч?), а хто памёр — кось ён у сэрцы свае дзяржавы.

У 1967-м дзяйшоў з жыцьця выдатны рамаіст Аркадзь Чарнышэвіч (*18 студзеня*) і партызанскі пітарат Іван Гуцаўіч (*18 жніўня*), пасьлянійскі бельгійскага савецкага кіно Юрм Тарыч (*21 лютага*) і артыст Аляксандр Шынскі (*18 сакавіка*). Памёр таксама фізінэр Мікола Алексютовіч (*27 красавіка*). Яго імя артыкул «А дзе я ісьціна» пе ісьціна?» у пытым мумарыс часопіса «Полымя» за 1966 год для многіх стаў першай прадпай пра Беларусь. Я гэты артыкул чытаў па фізінэрскай прафесіі й скарэкціі, але сам чалавек так і застаўся для мяне загадкай. А ішчэ 67-м памёр Фэлікс Стацкевіч (*21 чарвеня*), выдомы таксама пад псэўданімам «Алімфій». Адным з заснавальнікаў Беларускай сацыялістычнай грамады ў 1903 годзе, ён, здаецца, адзіны ва ім і дажыў амаль што да нашых дзён. Склаў эсторыка-бельгійскі слоўнік.

Што ішчэ адбылося 25 гадоў назад? Дарэчыні стаў горадам, а Вацлаў Жадаўскі — доктарам фізінэгі. Магчыма, гэта ўжо й не юбілейныя даты, а толькі прыметы свайго часу. Рэжысёрукцыя й пазнарэбныс старога, менскага пэўзамку. Адкрыты Дзяржаўны музей БССР і 35 новых помнікаў Леніну сьвячэйны гадавы паказчык). У Польшчу стварэны гісторыка-юрыдзічны заязнёнік, у Менску пачала выходзіць газэта «Вечерний Минск». Пятрусь Броўка выдаў зборнік «Кабуды з Ленінскае, в служэі трох музэў: артыстка М.Захарэнка, пазт С.Пшыбыльскі і мастак Г.Пяплінскі, уступіў у КПСС. Прыемны часу. Што застаўся з творчэскай тыш пацэт? Мачыцца, «Лісткі календара» М.Танка, апострацыі А.Кашкурэвіча да Купалаўскага і Коласаўскага, «Лящінскі рукаў» беларускі гістарычны слоўнік» А.Кіслевіча, на 1967 год...

50 завод назад

была найбольш 1942 год. Амаль усе юбілеі гэтага году пазначаюць крывавымі — сьмерць. Спэцыяльна ж выбіраць нікаторыя, ці ўсё тыдзень. І Купалаўскі (*пастрыжэнец*) немцы расстралялі 937 жыхароў, у Шчучыне (*19 траўня*) — 2060, у Чырвоным — 800, у Цімлянскім (Калодзішчы) — 1018, на Чырвонай Горцы — 247, у Дзятлаўскі раён — 247, у Ваўкавыскі — 950 — спалучаных заказ., у Нарачы — 80, у Смалявічах (Аранскі бор) — 800, Насьвінскі — 1500. (*каст-*

гэтадзея гэта ці статыстыка?». Назваць усё і ўсіх? Ня ўсіх назаві — ня ўсіх пашкадуеш... Ці ацэніць ну ці ацэніць Фэлікса Стацкевіча, які ўратаваў ад сьмерці, ад канцлягеру, ад знішчэньня — кіно, каго ў 67-м ня ўспомніць, ня ўспомніць? А спрадзіць — ня ўспомніць? А спрадзіць — ня ўспомніць? А спрадзіць —

(10 сакавіка); пазт. С.Лінькоўіч *(10 траўня),* для якога нашы прэмудзіночкі аказалася зачалавечай, стаіцца ім і ў 1992 год, калі ён адначасна ажно дзе кабінет, *5 чэрвеня* і спаленне ды панічнічаю. Рэжыс зьвяўся на сьвет будучы літаратар Вячаслаў Рагойша — крыі праціўнік вельмі вядомай пасьлю друкаванасьці, скажам так, беларусазнаўчых заслойных часоў. Кардон, улюлікі, піпаком гэтая школа нападала маю літаратуру на прыватных, бадацца бы, пытаньнях, якія не складаі ніякага прыпаў фронту стаіцца тагдашні ідэалёгіі, затое капітальна падрыхтаваі глебу, матэрыял для сёньняшніх культуралягічных распрацовак і абгрунтаваньняў.

Крыху выпускаюць з гэтых дзіўгіх і адпаведнасьцяў сьлёзаў 1962 году дата *30 жоўтня,* калі ў Менску нарадзіся царкоўны дзеяч, які пастаяннў сумесьцяў аўтакефальную беларускую праваслаўную царкву й прынёў адпаведнае статуг. Трэба думаць, што ў выкорсьнь сьпісе гэты сабор можа не ажыцьцявіць.

75 гадоў назад,

у 1917 годзе Кастрычніцкая рэвалюцыя, што тупіць, не выклікала такой ацэнкі, як у нашай падзеяй году, як ня 50-годдзе і 67-м. Быці б і ўжывіць іншае ісотнае падзеі. Напрыклад, *8 траўня.* У гэты дзень малодшы унтэр-афіцэр 24-й асобнай гвардзейскай брыгады Язэп Мікалаевіч сабраў у Рыме перыяд гурток беларускі-польскі сацыялёг. Мэтай гэтага гуртка было ўзяць пад варункамі нацыянальнай падрыхтоўкі і Усебеларскага кангрэсу, які адбудзіцца ў Менску. А *ўжо 24-25 траўня* у Менску прайшоў перыяд шэраг беларускіх канферэнцый, на якіх Усебеларскае Сабораніе пляцова стала называцца Пляц Волі...

Чаму ўсё пра Менск? Таму, што менавіта ў 1917 годзе Менск стаіў цэнтрам палітычнага жыцьця Беларусі. Нават тут будзе абвешчаная незалежная Беларуская Народная Рэспубліка.

16 лютага нарадзіўся народны артыст Хведар Шамякін, які ацаніваць таленавіта высокай рукой Леніна, Гарадзкі і гэрба Мурыцёна. А *9 верасня*, таксуючы лаконіку у вёсцы Пальчыны каля Маладзечна, рапторыш памёр бацька беларускага тэатру Іосіф Ігнатовіч. У часе Дзівацкае рэвалюцыі 9 Петраградзе *(28 лютага)* затэўгі машынёрыі аўтар Уладзімір Хмбавіч, які пазьнеў пасьлю сябе рукапіс аь цікавай назвай «Прамежкавая стуленя памёж беларускай і малярскай».

Улетку, *22 ліпеня* й *10 жніўня*, адзін ад адным прайшоў і сьвет народзінамі Янка Брыля і народны пазт Пімен Панчанка, а перад тым, *12 траўня*, памёр дацыяналізацыйны Максім Багдановіч, які з поўным перакідў ў Менску ў Янку. Багдановіч памёр, а нарадзіўся Мікола Сурначоў, верш якога «У сьветлавыя жыцьцё» прызнаны за хрэстаматыйны:

Нікалі не глядзі
Хлопцу маладому
Да рабіцца гэта,
Да ўзяцца дому.

Над ім асьпяюцца
Сьпеўкі ласкі,
Абсыпаюць кожа
Сьлёзкіх да каскі.

Дзякуй ім, яс вёрзь,
У стогонных жыцьцё.
Мяц спатканьце —
Ёк не кажаюць.

А праньку Сурначоў не напаткаі болей за Багдановіча, можа, на год-два. Гэта ўжо пазнёў ці лёс нашы? ці чыс так бурны, шкадлівы, рэвалюцыйны?..

Янкаў дзень прыносіта гэтага часу. В.Бальшэвіцкі Бярозаў скажаіе каранёў «Шлях жосен»...

Ідымак Алеся Крыштопіча.

Яшчэ адна старонка історыі ўзгаза будынку — барацьбы за яго. У 1984 г. на гэтым жэсьцы пачынаецца будаўніцтва новага кіпгарэйну. Старая драўляная забудова шэсь пад зносс. Кам'ялшы чарэз дзе ўзгаза будынку, ўжаы прыварыўся й вырашыі, што «ОСК Бабуіка» ціпер ужо непатрэбны. Па-першае, «ськоро-то беларускай пасатэлі», па-другое, двуіно панёў, па-трэцяе, жыў, па-чацьвертае... Нехта з чыноўнікаў адшукаў пабліж «Вадаяў Беларусі». Не ўзяў пасаў: ізкаы ўчора Менск кішэў ад брудных бамшавіцкіх шынкаўў, — сёньня і на Беларусі. Выйшаў царскі цыркуляр, які забараніў выдаваць беларускім кнажкі дзіцячым прыфтам. Нарадзіўся Мітрафан Дабраў-Заволіскі *(14 чэрвеня),* кажучы, самы беларускі са «старых» гісторыкаў. Бан Наспех выдаў «Зборнік беларускіх прыказак, а Мсьціслаў Каменскі — цэлую стрэчу артыкулаў, зь якіх запомінаем назва аднаго: «Аб пазтычных уяўленнях ліпоўска-крывіцкага народу ў яго песьняхъ 1867 год. Адмыйці скульптар Кашмер Ельскі ўтвараі помнік Кірылу Тураўскаму (царкоўнай катэдры і Ігнат Легановіч *(26 жэрсьня),* пазт, які сьпяваі ў сёстэме крутацыі, а калі стрэлі зрок, двх пасьлі'ў Менску й нашлі'ў Беларусі верш «Слава, вялікомуны пані...», які надрукаваў у відзеніям альманаку «Баян», за што тры альманахі і канфіскаваў. А ўжэтае не надта ярка год. Тры гады, як ідзе ўжэ пабудова і памежжаньня...

150 гадоў назад

1842-гі. Ужо зусім нешматлюдны, зусім забыті. Хіба што нейкія ёнёны, падзеі, творы, якія стаіі для шэсь ёнёнаў, можна лічыць адзеткасьць.

12 траўня у Парыжы памёраі ад сухоты? нежаты пасаты Валянтын Жакмэн, сын камэтных пануроў? Жакмэнаў. Пісаіі ён па-польску. А трэба ім, што ў Парыжы, у якім ў Парыжы, у якім ў Парыжы, у якім

Турэмны дворык

(Працяг са старонкі 1)

маем халодную галаву, але гарачае сэрца. І чыста вымытыя рукі. А можа, начальнік быў некалі настаўнікам і хацеў такім чынам нагадаць лішні раз пра ўсяго толькі перавыхаваўчую функцыю ўстановы. Жалезны Фэлікс мёў спагаду да беспрытульных дзяцей. Безыгэрскім ён быў адно за разавых вораўгу, да контрразвядкі. Цікавы ён атрымаў пасцёну ў свайм лёсе той, як казалі, дзяняволенькі скульптар, які рупліва зьляпіў бюст?

Думка яна тое, што Дзяржынскі, якога Радаслаў заўсёды бачыў, ніколі ня ведаў волі, бо, пакуль не нарадзіўся ў турме, быў тольк гіпсам, уразіла вязьня. Ён зьлез з ложка і, старажачыся не сьпяець, прылег на ложак. Ён лажаў і думаў пра пінсавага армыстанта.

Радаслаў прачытаў усю турэмную бібліятэчку, большасьць кнігаж у якой — ці выпадкова? — апавядала пра яго й ягную гвардыю.

За імклівым наступам кавалерыі ён ледзь паспяваў спынякця ў гарадох і мястэчках, каб прамовай узьняць розвальнішыя энтузіязм прыцоўных. Ужо ў Польшчы кожны спальны вагон трэба не зрашціві кулямі легіянэры, якія вававалі чырвоныя тылы й перастрэлі цягнік. Неўзабаце давялося ўвогуле вяртацца назад, дбаючы толькі пра тое, каб не апынуцца зазду коньцюн. Што сталася з падрыхтаваным маніфэстам рабоча-сялянскага ўраду й загадам аб прызначэньні Фэлікса Эдмундавіча японым старшынём, невядома. Ён вез гэтыя важныя паперы ў кішэні сваёй сланятай скуранкі.

Яшчэ ў бібліятэчным быў поўны збор твораў У.І.Леніна, але ніхто ў турме, мабыт намаліт, не чытаў ПЗТ. Радаслаў узяўся вывучаць спадчыну праводзіць з ксёлькам у руцэ скаичэньня вадыра, але ў неўзабаце ўжо на палітзанятках прамуцаў чырванець маёра, задаваў пытаньні, зь якім той ня мог даць рады. Скончылася тым, што Радаславу забаранілі чытаць Леніна, які, аказалася, ня толькі адзіначы бульбу дзетдомаўцам і пісаў пяку тэрор і расстрэлы. Ніхто ў турме пра такое ніколі не падазраваў, і быў засмучаны сам намаліт, якому, паводле службовага абавязку, належала ведаць першакрыніцы. Далажыў па камандаце — начальніку, і той таварыша ня даў верм, нават калі яму прынесьлі кнігжі з закладкамі на адпаведных старонках. Зор творы забралі зь леніцкага пакою й аршыталі, замкнуўшы ў незагаральнай шафе, а Радаслава пасадзілі ў карцар, каб не падбухторваў вязьняў.

Вось-вось настане Новы год. Сьвята, якога міжволі чакаеш, але, прыкладзіць з келіхам у руцэ скаичэньня біцця крамлёўскіх курантаў і выпіўшы шампанскае, ня ведаеш, да чаго прыкласьці ручкі. Калі не трапіцу у сябрыцу, Радаслаў зазвычай адразу залазіў у ложак. Чаго можна чакаць да жыцьця: яшчэ большай шэрасьці? Новы год. Ну й што! Шампанскае. Што там шампанскае, калі марыць, дык сапраўдзе. Палову б жмыцьця здаць за шклянку кавы са згушчонкай і бутэрброд з галіндзіскім гадзаласа сьрам. Але ў турме не даюць кавы, нават жалудовай.

У малеснтве ён чытаў апавядальнікоа пра Фэлікса Эдмундавіча, яшчэ рэволюцыянэра-падпольшчыка. Некалькі дзён таму неў каліза і роце. А потым яму пашчасьціла трапіць з грашымі ў кішэні і ўстарацыцца, дзе папразу ясьцюю з шынкай і каву з малаком. Страшу прынесьлі. Пах смажанкны й пах кавы казытаў у нось... Але ён ужо заўважыў шпега, што сядзеў за іншым столікам. Абмежаваўся ўстаць, не пакаштаваўшы ежм, ніводзін толькі на хвілінку, у прыбыральню і, не аправіўшыся, ушыкі праз вакно ў зімовы дзень.. Жалезны чалавек — «Гозвьдзі бы дзелаць із эцих людзей».

Алесь Разанаў

Паэма парушанай мяжы

На стол насцелем карту —
не абрус.
Мінулае адсутнічала.
Страты
заговіліся самі.
У хаўрус
нас аб'ядноаць нетры інтрыгату.

Час рухаўся то ўраз,
то покрысе.
Каб гартаваца,
варта быць са сталі.
У воюках дом:
у ім жыві мы ўсе.
А па-за ім — дрэвы падрастаці.

Такоі ўсьцяж:
тут вучымся і сьпім,
і сіху падначальваем васьсільяо.
А не хапіла,
ні вокнамі,
усім —
нас,
чатырох,
у цёмным пасьлялі.

Чатыры ложкі,
тумбачкі за сьцен,
стол пасярод
ды крэсы,
ды ў зенце
гарэла блякла лямпачка:
ўжоо адсутных сонцаў.
Скажуць: «Пажывеце».

Адмежавала новае жытло
нас раптам ад знаёмага нядюлля.
І разам з намі ў поцемкі ўвайшло,
чым самі
не быві яшчэ ніколі.

Што разумелі —
жучылася.
Сьвет
быў па-за намі,
быцам чыйсьці досьвед.
Як зь ім ідэнтыфікаці?
Кімсьці нябрыкмет —
ці дзень, ці ноч —
над намі вёўся досьлед.

Казаў настаўнік:
«Злю і дабро — адно.
Каб не падарві —
жуцім мець дзьве веры».
А дзеці
апусклаці на дно
і адчыняла
ў невядомасць дзьверы.

Зьнікалі межы:
думаеш
ці сьпіш?
ці сьніш сябе?
Той самы —
не мінае, не настае:
у нас — ён,
мы — у ім:
час, што прыкмет і воблікаў
ня мае.

Зьдзівіскнаюм таемную імшу —
прашамацаць то шоргаты,
то ўзмаці, —
нас праціжмялі,
дкдалуны двоіц,
нібы рэнтгены —
зрашчанкны —
жакі.

Ляжаў на ложку,
быцам нежывы,
адцучаны —
было нібы чужое —
не варухпуцца —
з нас да галавы —
ад цела —
невядомаю мяжою.

Што з намі адбываецца?
Плюсы
зьмянялісь на мінусы.
Сладзіоду,
прабіўшыся,
гучалі галасы:

Малюнак С.Харобчыка

ідым — пра зьезд,
другія — пра сьвабоду.

О колькі ў сьвеце белыя
адрасоў,
разьлясьненых усьцяж,
па небасхіле!..
Мы дужай зазіралі ў вокны слоў,
а іх,
каб іх ня чуў мы,
глушылі.

Калі мы ў згодзе,
мы — учатырох.
Калі ў нязгодзе —
нас чатыры чвэрці.
Сьцірэў змрок межы,
да ніяк ня мог
мяжы,
што парушаліа душы,
сьцерці.

Вачамі іншых бачыў,
хто я сам.

З запучаных здабыткаў,
быцам з клеткі,
я вырываўся,
Абкідаў сам,
што будуць бачыць праўду толькі,
сьведкі.

У нявздомасьць
творачы працэс,
гарачай дужкай набраклі словы:
таксі яшчэ ніхто не гаварыі...
У цемры —
час,
а цёмнае — часова.

Душа жадала
шчасьця і пакут,
каб выбіцца
з нязьведанасьці жабрачай
у новы час.
Ды сьведзьлі:
я — тут, —
ці ноч, ці дзень —
чысесьці справаздачы.

Казаў настаўнік:
«Злю: а перамнож —
і зьвяцца дабро.
Сусьвет адзіны:
мы — ў ім,
і ў нас — ён».
Усьмхкаюся ноч,
чаканны прызначаній гадзіны.

Сталелі дзевы ў карані і ў стол.
Вяюшта знацца
з доляю нвартаў?
Учатырох —
пасланна на стол —
сьцярожка нахілялся над картай.

Так многа межаў!..
Вастрэй нажа
накалялна маючмасьці.
Прыязна
нас клікаў сьвет.
Ды ісьць адна мяжа:
пакуль не перайшлі яе —
мы вязьні.

Каротакае задоўжваласа.
Урок,
прыдуманы зморок,
каб не дзіцела
душа, не птушка,
наслабляў у зморок.
На сьцены нашмтухроўвалася цела.

Скіроўваўся ў сябе і зрок,
і слых.
У будучыню клікаў голас чыйсьці
і патанаў у воплесках.
На ўсіх
тужыла не дасягнуўтае выйсьце.

Канчаўся зьезд.
Пад цемнюю карой
бруцілісь разьбуджаныя соці.
Зьмянялася адна пара другой.
Мы — не другія.
Мы зьдзівіскнялі зьдзі.

НАША ніВА

Стары чорна-белы кінафільм, таксама бачаны ў дзяцінстве, апавядаў пра турэмшчыка, жытку гэтага чалавека. Сапраўды, ня ломак. Адмак, скалець за кратамі, кад потым садзіць іншых... А пятэр нямоц быст зноў у турмэ, у дворыкі, які трымае ў прыцале куля-мётчык, што на працягу варты ня зьмежыць вока.

Дасюль не ўцівісш, і гэта не перабольшанне. Бач, праўда, выпадак, перш ў нашых, дзівіцца пра ягі знайшоў. Ня ведаю, ці

Ordo Sancti Benedicti

Алег Дзярновіч

У дзевяцідзесятыя пішуць, што першы манаскі ордэн быў бэндыктынскі. Але на самай справе кляштары Ісманаі ў раней. Проста ў эпоху Вялікага перасялення народаў сувязь паміж асобнымі кляштарамі парушалася, а манаскія звычаі заміралі. Дорададнаю ўзрэзіся стварыць Сьвяты Бэндыкт з Нурсі. Ен заснаваў кляштар Монтэ-Касіна, дзе апрабаўбае свой праект манаскага жыцьця**. Гэты праект — «540 Правіла» — дасягнуў вялікага поспеху кляштарнага ладу. Грунтуючыся яшчэ на еврэйскі каштоўнасьці Сьв.Базыля (пастаяннае знаходжаньне ў кляштары; падпарадкаванае абранаму абаты — «пасьлухмянасьць»; агульнасьць маёмасьці, адмаўленьне ад уласнасьці — «чысьціня»), Сьв.Бэндыкт уліўнаў тэкіз момантаў, якія сьведчыці пра вялікае глыбокае веданьне чалавечае натуры. У прадбачаньні небясьпекі, да якой нагло прывяло б выкарыстаньне самотнае жыцьцё, увядзена разумнае размеркаваньне часу, прысьвечанага ня толькі малітвам, але й фізычнай працы. З улікам больш суровага клімату заходніх краінаў дазваляюся й некаторыя сьвецкія радасьці, напрыклад, ужываньне віна. І бэндыктынскія законьнікі, выраблівшы свае статуты напоўні, мелі поспех. Упершыню й вабашце Еўропы ў Нясьвіжы Нарэшце быў выраблены бэндыктынскі лікбор — канон, настаяны на зёлках, што сабраныя на берасе мора**.

Добра распрацаваны статут бы чалавечныя прынцыпы яго прыцягнуткуму пашырэньню бэндыктынскіх кляштараў па Эўропе — у 12-14 стагодзьдзях іх стаіць больш за 15 тысяч. Але ня толькі колькасьць выручала бэндыктынаў у эўрапейскай цывілізацыі. Яны стварылі свой Сусьвет. Пасьлаў з абаязковага правіла кожнаму кляштару мець бібліятэку. Пасьля сьмелай практыкі Касіодора***

Кляштар Бэндыктынаў у Мюнхэну. Рэканструкцыя Я.Стэлінчыкоў.

* кляштар Монтэ-Касіна заснаваны каля 529 г., знаходзіцца на скрадзіне ашчэ у Рымскі ў Італіі, на мейсцы самотнага Апалона. Ен быў галоўны кляштар бэндыктынаў. Тут пазнаёміся Ваш Бэнэдыкт з вопыт сястр Сьв. Сьвяткоча. Менавіта пад сьцэнай статут кляштару у 543-44 гадах напісаў манах Бэнэдыкт з Заходняй Беларусі, якія пад ангела-амэрыканскім камандаваньнем будуюць добра й крамаля браць захопленую маёмасьцяй цывілізацыю.

** лікбор «Бэндыктынскі» можна й сёньня набыць у Вільні.

*** Касіодор Фларві Магні Аўрэлі (каля 490 — каля 585 гг.) — старэйшы сучасьнік сярэдневечнай навукоўскі цэнтар, абгрунтаваў да 9-га стагодзьдзя практыку перапісьвання кніг, што асабліва істотна — паганскіх рымскіх да прыкін яўтарэў.

бэндыктынаў пачалі перапісваць паганшдў. Выходзіла, што ва ўнутраным жыцьці манахаў не выконвалі нормаў здаленьні ад нехрысьціянскага. Гэтую дылему бэндыктынцы пераадолець не зьмаглі. І кнігі бібліятэкі ператварыліся ў сховішча замкнёнай вучонасьці. «Неверагодна багацыне ведаў, назапашаных кляштарам за стагодзьдзі, цяпер ператварылася нібы ў тавар, у падставу дзікай гамарлівасьці, пагарды да іншых людзей: як рыцары выхваляліся адзін перад адным кірасамі дна штандарамі, таксама абаты пахваляліся адзабленымі тамамі****. Такім чынам, бэндыктынцы стварылі такую бібліятэку, дзе ў цэльнасьці здзіўляюся тэксты, але тэмкі старая тэксты не быліграмам для стварэньня новых. Бібліятэкі бэндыктынаў — гэта дыбрамі, ў якога не было выйсьця, але тупікі якога прываблівалі. Атасьцямелась Разуму й Памяці характэрнае для культур, што заснаваныя на запамінаньні множыва тэкстаў, не на стварэньні новых. (Зрошты, мы й зараз маем тую самую праблему, паабдзяўючыся да савецкай надзеі сьвету закодным момантам якой зьбуйнеща «Спецхран».)

Такая дактрына вяла й да абмежаваньня кола тых, каго магі прыймаць бэндыктынскія кляштары — а гэта быў толькі дзеці шляхты. Наступстам сталіся нечаканыя — кляштары запоўніліся, якія найлепш цікавіці зброя ды паляваньне... Той час — 12-13 ст. — характэрным прыкладам новых манахаў зьяўляюся. Шматлікія канігрэгацыі ўтварыліся і ў межах бэндыктынскага ладу. Новыя структуры ўзьнікалі ня перважна паводле тэрытарыяльна-палітычнымальных прынцыпаў, што ўласьцівыя глыбінным эрухам у эўрапейскай сьвядомасьці.

Поўная інтэграцыя Беларусі й Літвы ў эўрапейскую прастору супала а новым пэрыядам гісторыі кантынэнту. Калі каталіцкія законы пачалі актыўную місыянэрскую дзейнасьць у Беларусі, існавалі ўжо й больш дынамічныя ордэны дамініканаў ды францысканаў. І бэндыктынцы ня спадзеліся распрасьцюдкаць законы ў Вялікім княстве. Існавалі наступныя бэндыктынскія кляштары:

1. З Старых Трокаў — заснаваў у 1410 г. Вялікі князь Вітаўт.
2. У Гарадзішчы каля Пінску. Фундатар**** цытата з раману Уэмбэрта Эко «Імя ружы».

ваў трохі вавода Караль Кацеш у 1659 г. Быў засэлены манахамі са зьвакаміта Монтэ-Касіна, чаму й атрымаў назву Сасіпум Cassinium. Будынак гэтага кляштара захаваўся;
3. пад Нясьвіжам. Фундаваў Міхал Казімер Радзівіл;
4. у Менску заснаваны ў 1700 г. менскім харунжым Статкевічам;

Азначаюся а мужчынскімі бэндыктынскімі кляштарамі, узьнікалі й жаночыя. Першы такі кляштар заснавала Сьв.Схластычка — сястра Сьв.Бэндыкта з Нурсі. На Беларусі жаночыя бэндыктынскія кляштары ўзьнікалі ў наступных мейсцах:

1. Нясьвіж — фундаваў у 1590 г. Міхалам Радзівіл Сіротка. Сёньня ў будынку мэсыніцы падагічнае вучэльня;
2. Вільня — захаваўся;
3. Ворыца;
4. Менск — зараз на гэтым мейсцы пракуратура й кінатэатар «Перамога»;
5. Драгічын-Падляскі — захаваўся;
6. Смаленск. У сувязі з расейскай акупацыяй пэрыпэсіны ў Слоніме, дзе за манашкамі замацавалася назва аxуlanПаке smolenсensae (смаленскія вытыканьні). Будынак кляштара ў Слоніме захаваўся.

У 17 стагодзьдзі пад час расейскага генацыду дм шводзкіх наездаў (а шведы ўжо былі пратэстантамі й глядзелі на каталіцкі, як на іншаверцаў) на Беларусі шмат бэндыктынскіх закономніцаў было замардавана, асабліва у Вільні й Нясьвіжы. З таго часу бэндыктынскі Вялікага княства мелі прывілей нашмаваць на адзеньне крыж з карнаізінавага аксаміту — як напамінак пра пакутніх сёстраў.

Яшчэ на пачатку 19 ст. (ужо за расейскім часам) бэндыктынцы (як у Слоніме) будавалі на Беларусі свае каменіцы. Архітэктурная сьпэцыфіка іхніх комплексаў у тым, што касьцёл абавязкова сумесьціцца з будынкам кляштару, а сам кляштарны будынак звычайна вышматнуты, не замкнёны... Але ўжо пасьля пастаньня 1851 г., якое падтрымалі многія манахі, усе кляштары гэтага закону былі зачыненыя.

Новая старонка гісторыі бэндыктынаў на Беларусі пакуль не пэрагорнутая.

Vieršy dla zavučvańnia
NAŠY PTUŠKI

U našym kraі Bielarusі —
joś buśy, saroki, husi,

kački, čybisy, sakoliki,
čapli, sovy, pierapiołki,

dziaty, ćyški, ziaziuli,
kuliki, siadzy, ŕaŭnuli,

kala rečak, na łužajkach
joś hłušcy, stryży i čajki,

i viaducca na bałotach
ŕaraŭli ŭ hustych čarotach;

pa nadvorku, kala chaty,
chodziać kury j kuraniaty.

Chto sakoča, chto kudačha,
chto pa strechach sprytna skača,

chto na kuščiku ŭ sadočku,
chto na poli, chto ŭ lasočku.

Pačnuć choram — nie ździviecca.
Joś dzie pieć i viesialicca!

(A.Huło)

PINHVIN

Zapytaŭsia ŭ maci syn:
— Mama, dzie žyvie pinhvin?
Adkazała maci synu:
— U Vantarktycy pinhvinu.
Treba łod im ceły hod,
Kab davać tyrca pad łod.
Tam im chorašа kapacca,
Zahartoŭvacca, pyrać —
Kožny raz viašnie ździŭlacca,
Pinhviniatak hadavać.

(Ladkajeŭski)

Otis tarda

«Bosch symbałь tvoi, zabyty kraю rodny!»

У Новай Зэляндзі ёсьць ядзін сумны сымбаль. Гэта — ноа, — вялікая сьвіна сьвету (3 м у вышыню), што была выбітая ў часы Асьвечэньня. Ня вядама ежаліцэ — дзякля (Otis tarda), самая высокая птушка Беларусі, напэўна зьвінга Гэта на прыклады 60-х гадоў нашага стагодзьдзя.

«Гэта той, хто ў Вавёрку пішам хадзіць» — адказуць пра дзікуў на Палесьсі. І маюць рацыю. Перад тым, як ўзьнікнуць, ёй трэба добра разьбегчыся. Ну, ясьная справа, ня ўзьляціць.

Беларускае дзікуха ўсіх бакоў зьвычайна жыравай пакідае пасьля сваіх дзяцей. Ня ведаю, ці ёсьць ў Беларусі дзе гэтыя ды іншыя птушкі ў дзікім стане, але ў Вавёрку, а на ўдзіўленне, прыкмі сапраўды чарадзейнае ладзе. Перад тым, як ўзьляцець, ёй трэба добра разьбегчыся. Ну, ясьная справа, ня ўзьляціць.

Сёньня ў сьвеце зробленыя сур'ёзныя захады дзеля ўратаваньня дзікуны. На Беларусі, мяркуем, ужо позна... А колісь гэта пераважная птушка часам нават не вдзівала ў чужым краі з родным імем. Ня ведаю, ці ёсьць ў Беларусі дзе гэтыя ды іншыя птушкі ў дзікім стане, але ў Вавёрку «чысты» з нейкаю-такаю,

Зь Беларусі і Літвы

Вільня

У канцы кастрычніка старшыня ВС Беларусі С.Шушкевіч зьявіцца з удзелу ў канцэрце народнага дэкламатара прыдворнай сэмаклатні на адзін дзень у Вільню, каб падпісаць дэклярацыю аб Літоўскім Княстве. У рамках усяго стаіта Шушкевіч кароткі сустрэнецца з прадстаўнікамі беларускай Вільні, дзе дарэчы, ужо дабудаваюць каляскі ВС Беларусі ў спрэс дапамог ініцыятараў адбудовы праедзе, што пытанне зьвяз'яцца грамадзяцтва для беларусаў будзе вырашанае на перамогу, што ці не ладзіцца ўчынак міжнароднага пагадненьня будзе прынамсьці мець... Мінуў час. Кнігі з дапамогай тых і не прыехала, тэрмінаў атрымаюць грамадзянства прайшоў, і толькі пасьпешлівы, што пакінуў дзюжым Летувы з СССР ту тым ліку і Расейскай Беларусі будзе вызначаны на перамогах літоўскі з Масквой... Чаго пытаюць?

У былым гэнэрал-губэрнатарскім палацы вайсьвыставіла прыладу, адрэзаць яе — студэнты Менскае мастацкае вядомы Валеры Данісевіч, Анатоль Сокаў, Алесь Покала, Уладзімер Крупскі, Дзяніс Рамашко, Сяргей Бабарыка й Вольга Кірсена. Як зацьвікала ў летнічнім друку, той менскі адмоўтварыць выдатнае мэнскай мастацкай школы», а як сказаў адзін пасьпаліць нямецкі, «таіе малацы, а зьвяцца зъво прафэсыйнае, стрыманае». З'ярканіцкуў выставу адкрыеці мастак Сяргей Покала.

Навагрудак

Пачынаюцца к наступнага году, у трэцяі. У Навагрудзкім замку будуць праводзіцца Мандэльбэрскія чытаньні, прысьвечаныя Вітэлё. Удзел у Імпрэзе возьмуць літаратары зь гісторыкі зь Беларусі й Літуры. А у 1993-м, да 640-й гадзіны заснаваньня Навагрудка, плянуецца адкрыць помнік.

Радуньскі

Тут будзе закладзены этнаграфічны музэй з экспазыцыямі пра Янку Купалу, Францішка Пасьпяловіча, Станіслава Юндзіліа. Будаўніцтва зможа пачаць, мабыць, у наступным.

Лагойшчына

У 1993-м у Лагойску праводзіцца вечарына «Пазнай сваё сьцяна Лагойшчыны», на якой мясцовыя паэты, сьпявакі падзеяцъ чытаць вершы, сьпяваць песьні дзе спрачаюся пра гісторыю й сучасьнасьць свайго краю.

Упершыню за апошнія пяцьцісяцьдзьве й эсэры Юрыдычны аддзяленьня сьвяткавалі Сёмуху. Былі ксёндз і кнігі, сьпевы й застоў. Сабраныя вакруг на будаванне касьцёлу.

13 чэрвеня ў вёсцы Корань узяо другі раз лацкі аўтаньня — заключаюцца Аўтаньня на мэйсцы былога касьцёлу, збудаванага Вітольдам каштэмэ з 1405 года й спаленага партызанамі ў 1943. Тут, побач з магілай Вітольда, — бацькі Ягайлы, Кейстута, кёнда Уладзіслаў Завальнік выклікаюцца ўвагу ўсіх прысутных. Людзі, якіх было на тых тысяч, сабралі грошы на адбудову касьцёлу.

У траўні-ліпені ў Лагойску добраправадкавалі былое кіламэтраў й мэйсца пахаваньня роду графоў Тышкевічаў. Да дзень зрабіў каталіцкі, пачаў будаваць гімбаль.

У мэсцы Хаўрашкі ў жнівя Янкі Купалы раскрыецца помнік Янку Купалу ў 110-годдзе нара. Дапоўніць да пародку хутар Акопы, дзе Купала нявесці правёў дзяцінства.

Верасень. Дзякуючы намаганьням мэйсцовых жыхароў, у мэсцы Дзьянісе пачалося адраджэньне Пінскіх дарожных. Пачатае ў 1913 годзе на грошы беларусаў, якім мэсьціў па зарэзе ў Вялікую.

17 верасня ў мэсцы Корань адбылося вечарына «Жывое Беларусь» ёе нагоды вярнаньня гістарычнай назвы Беларусь на 110-годдзе нара ад Пагоні. Адбылося хаджэньства. Госьці сходзіці таксама вядомы беларускі паэт Янка, слухалі народныя сьпевы, частавалісе традыцыйнымі народнымі стравамі.

27 кастрычніка ў мэсцы Міхалкаўшчы праходзіцъ дзень памяці братоў-асьветнікаў Казімера й Язэпа Гадэк — заснавальнікаў першай беларускай школы ў Барысаўскім павеце. Казімер Гадэк быў расстраляны ў 1937 у Менску, Язэп памёр у Вашынгтоне, дзе выдаў «Беларускі букваръ» для школьнай выкладчаньня, а таксама кнігі «Краёвы слоўнік Лагойшчыны» і «Беларускі народны каляндар». Зборнік песьняў «Будан» і іншае. Шмат што ад спаленага Язэпам Гадэк выдаў пасьмяротна ягоны сын выдавец Ў друку. На хаце, у якой нарадзіліся й выраслі пісьменьнікі, пераадзіваюцца мэмарыяльна дошка, а ў школе, што абудаваў Язэп Гадэк, мяркуецца быць музэй.

Толькі за 3 месяцы, жнівень і верасень, у нашай і суседняй вёсках здарыліся амаль тры самагубствы. Першы нажніў на сабе пятлю 27-гадовы А-і, двое другіх былі ў гадах — А-ч і Б-ка. Мала тоеа родзіны і блізкіх, дык нішто асобна ня выдзяляе іх зь ліку іншых, што ўжо «ўзяліся» за вяроўкі ці стрэльбы.

В.К.

Pamiaci Mirki

Ludvika Sivickaja-Vojcik (Zośka Vieras) była apośnaj z aitaraù kolišnaj Našaj Nivy, *dzie jana drukavalasia pad pseâdonimam Mirki*

Ałeh Abiaźej

Niadaâna stała viadoma, što čaśtka załatoha zapasu Letuvy šie pàdzieśłaia nadzeĭ akupacyjnyĭ zachoŭvaŭsia ŭ Francyi. Adnak źniavolenyia krainy musiać dziès ŭ biaśpiečnym miesycy zachoŭvać na ich ideĭ zołata; u budučyni im spatrebiccа nia tolki toje, što można zbieražby ź hranièvanych sejfach, ale i toje, što chavajecca ù dušy.

Bielarusi mieli svaje «banki duchoŭnaści», paraskidanyia pa śsim śviecie. Častka hetaha kštałtu na zachadzie ŭ vioscы «lasnoj chatcy» pad Vilniaj. Ale siońnia niama ó20 j samoj chatki, i naspadyniu jaje — Zośka Vieras — pravodzіŭ niadaŭna ù vapośni śtach...

Kali ŷ ścipieničnika paraŭnoŭvać z knihaj, dyk Zośkinaja knihа Zośki Vieras była značna bolš jomistaja, čym toj ścipłyj zoшt, što jana pryniała. Adnak knihа jaje ŷ śpisku adno kroplіna mahła źniavažna na sumym ckavym mieścy — joj nia sudzana było bačyć plonu svaje pracy.

Słovy «Viečny adpačynak daj joj, Boža» — ù dadzienym vypadku nie aljehoryju; jany, mabyć, asabliva ù vapośni hadziny, kali joŭ pakuĺaj dla jaje i zmušała da samaachvarnaści jaje bliźkich, i śmierć pryjšła nieŭzabavie, — nie mohuć być sucisaściennia, jak jaho malavali staražytnyia majstry. Zośka Vieras była. Kali nіčyjaha śviatła ŭ bielaruskaje, a Bielarusi upeŭnienaia kročyła da kamunizmu, možna było navuciacca da jaje, u čatku, dzie pačała ziośkami j starymi knihami, dzie zośčo zastavałasia takim, jakim i było, a śtaviek ŷ dudu, dumaŭ i adčuvaŭ tak, jak ŷdu, dumaŭ i adčuvaŭ jahonyja prodki. Navodnaŭ najbolš urazhalisia ŷ hetaha: možna ŷ, možna być samim saboju, možna...

Jana śmat listavałasia, jaje knihazboru ŭ archivy pryciahvali mnohіja cikaŭnych. Ale što ź hałoŭnaje było toje, što jana była.

«Iasnuju chatku» akalała nie abyjakavaja pyrroda. Usie hetyja dreva, travy, kvietki, byli dahledžanymi jejnymi kłopatam. Jana i sama nałaŭvała karečkіч — tajamničy ŷ ŷvaivorny — «Karečkіч z roŭ kolišniaj *Našaj Nivy*».

Škada, što jana nie paśpieła partrymać u rukach, pahartać adnoŭlenuju *NN*... Pamiataju jaje horkaje pytańnie: «A ci dožyć bielaruski narod?» — dla mia pamiatajuć, jak my adkazali – i ni viedaju, jak by adkazaŭ ciapier.

I kali padčas vandrovak pa Bielarusi, pa jaje haraŏch i miastečkach, dzie kimal jak zasłałasia kabiet i źančyn, a joś tolki «žeńščyny», kali hładzіŭ mienskaje telebačannie, śluchajeś i bačyŭ hetych dykstarak, kali stanoviłasia była ß budatnaĭ małmyzhaŭ, adznačaŭ prampoŭ, spraŭnasiaŭ etatkі abiedu, ź ich hrukaŭ hołas — i znachodziła śla jaz dałej. Hetak ratuje toje, što zastałosia ciapier ułoki ù dušy.

Zdymak Alesia Kryščanoviča.

zusim nievyznana tady varta tolki śmiełaha, mudraje abiłcie, z jakoha ŭzrostu hołas — i znachodzicca śła jaz dałej. Hetak ratuje toje, što zastałosia ciapier uzo tolki ù dušy.

Ryscкі traktat y novaй rodakцyi?

18 kastryčnіka ŷ Goradni ĺHDP. Gramada dyj Tšaĭ Cekłaŭski zrodz intelektuaĺnaĭ, kab adnavіć tradycyi, kinuty na ŭzlet ŷ hady ŭmacavańnia nezaležnasci, nonsa na mazе. Ŷ pyrshy kroc — «Ryscкі traktat» (Ryscкая mirnaja dahavorna). Dyk hetaĭ nie novыя, ŭtaki ŷžo pramovы, ŭžo napoŭsiu zabyvanыя (ale ŭ hady ŭmacavańnia nezaležnasci, nonsa na mazе. Ŷp

АБ УСІМ ПАТРОХУ

Алесь Чобат

Чатыры вершы

1.

Загадаць так. Спачатку зімнюю ночань,
ці то прыемнасць, ці то пакутаванне,
за ёй дзённы зух сьветлых мг.

І кланяюцъ з найлепшай зычлівасьці
будучыні ўсе, хто ня ведае,
а не за тое кажуць — бо што зна дае.

А потым зноў сьветлыя цёмна стануцъ,
дзён стаўпы другіе — і прыемнасьце
другая ўсьлед з горкай гаюе ад.

А хлапчукі, якія не ведаюць
на сонцы дробязь, здань не размаюнуць —
назад, назад, назаўсёды назад.

2.

Знаходзяць. Крыкі. Сьвяркі. Парахункі.
Прамовы. Прафэсіі. Сьвяты.
Сьмяротныя. Вайсковы. Пагоні. Пачастункі.
Сусьвет. Цемнаты. Дваістасьці. Сьвяткі.

Сябры. Прыхільнікі. Ідэі. Упэўненасьць.
Ідэалы. Гэтыя. Тыя. І сьлёзкі.
Дарога. Поле. Вайна на фронтавым.
Жыць. Ведаюць. Любіць. Чысьціня.

Прадукці. Чарці. Кампаты. Зарыкоты.
Тэкст. Чысьціня. Хлеб. Дзіцячасьць.
Сустрэчы. Выпівакі. Анекдоты.
Ачыстка. Пакоры. Прорбы і сьцежкі.

3.

Калі пачынаюць чэзнуць у сэтках бярозы,
зялёнае крыві і час дарэчы не будзе —
і сэта зіма, чым бы канцы дамкаць.

Нам не дарэчны судзіцъ жыцьцёвых,
нас не дагоніць новая сьветлая
рамізі за ім з Лісьвеяй розам бліць.

Ён ня ведаюць, як на сьцежках дабіцца,
зноў загаворыць чорна-белымі сьлязьмі —
ціш бязмаўленьня, шэрэ і жудас.

4.

Што пішуць?

Ён ня ведаюць, як на сьцежках дабіцца,
зноў загаворыць чорна-белымі сьлязьмі —
ціш бязмаўленьня, шэрэ і жудас.

Што пішуць?

Што пішуць?

*Што пішуць?

Уладзімер Арлоў

Сыцігі над горадам

Гераічны абразок часоў незалежнасьці

•

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

пазт і бард Скварэц Скандаў-Вовс;

старшыня Подшскае радыі БНФ Анатоль Кулік, асудзаны за бязьдзеяньне ды сьцяг у тазьбе нетрабуецца;

сябра пазта і барда дый усіх астатніх Базыль Харашчэй, асуджаны за тое самае ў тым самым радыі;

карэспандэнтка албанскай газэты «Народнае слова» Ярмыла Мальцэвіч;

аўтар трагічнага абразка;

намесьнік старшыні гарсавету тав. Кавэрдо;

вахцёрка, міліцыянты, людзі і цывільныя.

•

Дзея адбываецца перад будынкам Полацкага гарсавету, у яговых нетрах, а таксама на гарышчы й на даху.

Субота, трэцяй дэкты, як сьсь Варфаламея Сьмятону ў Расеюшкі Беларусь зацьмярэла новае Дзяржаўны сьцяг.

Над гарсаветам ціхамірна зьвіе чырвона-залёна, скрыжа-маляваты, бяломанёўскі ды кульманскі «флаг» БССР.

У выглядзе сьвяточнага дадатку таксу жоўта сіняга Дзяржаўнага сьцяга БССР ідзе выключна народная песьня: «Зьзяла маладзік, сіяла сярп, Гэта наш савецкі герб. Хлапі жні, а хлапі куі...» і г.д.

1-я дзея

Пішэ пэўных дзёньмі асобу ў бел-чырвона-белым сьцягам мітуе падчэпкаю па сходах старшыня гарсавету намесьніка старшыні гарсавету тав. Кавэрдо, які ў выглядзе дзеяньня Вэрсіі пра пагоршаньне ў сьвеце палітычнай сытуацыі

СТАРШЫНЯ РАДЫ БНФ Сьпадар Кавэрдо.

НАМЕСЬНІК СТАРШЫНІ ГАРСАВЕТУ *(зьдзіўлена азіраецца, магчыма, думае, што яго прыйшлі забіваць)* Что такое?

ПАЭТ І БАРД Чаму гарсавет не выконае таксыцыю Варфаламея Сьмятону ў Дзяржаўны сьцяг?

НАМЕСЬНІК СТАРШЫНІ ГАРСАВЕТУ *(яўдзюмна сунуклюнаючыся)* Якоя таксыцыя? Ніякай каманды не было, вот и не выконаем *(перакрэсьліваў)*. Будэ каманда — будэм выконаць.

ПАЭТ І БАРД Сярод нас дзюе асуджаных ды гэты сьцяг.

НАМЕСЬНІК СТАРШЫНІ ГАРСАВЕТУ Я ничего не знаю. Не мешайте мне работать *(робіць выгляд, нібыта нічога пішэ, а з апэрацыйнасьці колькі разаў абводзіць на сваіх паперках зьвяточнае слова «помыслы»)*.

СТАРШЫНЯ РАДЫ БНФ У нас патрыятычны чэлавек стоиць! Как приехал, так и отпинет.

З патрыятычнай рацыі на плошчу з сьцягамі чуваць «Дзісьветнае дзіцятка».

ПЭРШЫ МІЛІЦЫЯНТ *(пазіраючы ўгару, усьміхаючы)*. Дакладныя: ня ісьвет зноў.

Пад'язджае выгіз адной міліцыйскай машыны і знікаюць за тэлевэж ў цывільным. Усе глядзяць уверх. Над будынкам на асновэдзі навалочанага неба падымаецца бел-чырвона-белы сьцяг.

3-я дзея

З гаику бадзёра сьцюдзіць чоловіка тоў, што бел на сьцягоўцы ня ў яго. Пазт і бард дзіў, пакінуўшы рэч на патомкаў, з ахвотаю ня ёсьць — пакінуць сыпасты-маляваты «флаг» БССР.

СТАРШЫНЯ РАДЫ БНФ *(да першага міліцыянта)* Вишшую з ушывшым Дзяржаўны сьцяг.

ПЭРШЫ МІЛІЦЫЯНТ *(не паслухае, як астатнія, спакваю руку за сьпіну і падкатковаю прыкаце тоюсе)* Так посюторонс... *(паразьвівае ўжывілюс позірк падпалкоўніка й зусім ціхамірна)* Таварыш...

СЯВРА ПАЭТА І БАРДА Вінцуем вас, таварыш падпалкоўнік.

ПАДПАЛКОЎНІК *(за міліцыянта зьвяточнае)* Ня ўсьцешуйцеся, вы нацыяналісты, як зусім надарма, у нарокаў, ані цяпер на вадзе, ані ў небе, ані... навошта, мэрсі! (*каго-нібудзь дапушчу*). Отойдите, у нас служэбный разговор.

КАРЭСПАНДЭНТКА *(да першага міліцыянта)* Как дела, нашли производителя писторы.

ПЭРШЫ МІЛІЦЫЯНТ Пожалуйста: стращаю на Кашэсь.

Нашмыялісты ведзіць й шматгалосна рагочуць.

КАРЭСПАНДЭНТКА Кашчэй... Вот!

ПЭРШЫ МІЛІЦЫЯНТ *(зазірнуўшы ў цэрац плэнч)* Кашэя — чэрез «к».

КАРЭСПАНДЭНТКА В ля-бадзюку пішу.

ПЭРШЫ МІЛІЦЫЯНТ А вы попрасьце, чтобы Вам разьяснили.

«Дзіцятка ісьвет» — зноў крытыцу ў яго на плэчы рана.

ПЭРШЫ МІЛІЦЫЯНТ Дакладзьвае: обстановка в целом дружелюбная.

Адмыкаюцца дзьверы гарсавету. Усьцяж відаць тав. Кавэрдо. Яны на хуткі момэнт да ўдзельніцы урачыстага ўзьнясеньня сьцяжу пасьпяшаюцца ўзяць пабэдзіцельнае.

ВАХЦЁРКА *(ашчасна)* Где наша знамя?

ПАЭТ І БАРД А весь *(выцягае з запазухі сыпасты-маляваты «флаг»)*.

ВАХЦЁРКА Отдавайте поскуцесь *(чэпчэ хапае «флаг», сэпасьпяшаюцца выцягнуць з будынка гарсавету і зачыніць за сьцяжыма дзьверы на запоры)*.

Удзельніцы ўзьнясеньня на дах прапаноўна падпалкоўніку сьцяжу прыпасаць. Таму стаіць яны абодвое падабраўшы, але абодвойчы сытуацыі разумее нашэй ня.

ПАДПАЛКОЎНІК Отойдите, у нас служэбный автопоезд.

ПАЭТ І БАРД *(пастрэсьці)* Таварыш падпалкоўнік, а ня? У нас сыцяг над будынкам!

ПАДПАЛКОЎНІК *(значыцельна)* Пока никого.

ПАЭТ І БАРД Зараз мы вам дамо новы, у нас ёсьць.

ПАДПАЛКОЎНІК *(не чакаючы небясьпечнага падарунка, хутка сядае ў машыну)* В отдел!

Усьлед за падпалкоўнікам аўтобус машыны з нэрухомымі людзьмі) у цывільным, потым — дзіцятка ісьвет. На пустым плошчы пазт будынкам застаюцца пазта і барда, і яго пачынаюцца дзеяньне. Адчуваюцца, што ўсіх ячэй ахапіла пустата.

У выглядзе сьвяточнага ўвасабленьня нова гэтыя сімэ Жаданэ Крайдоне: Мы выйдзем вечыстыі радзьві...

Над гарсаветам узьнае бел-чырвона-белы сьцяг.

Усё.

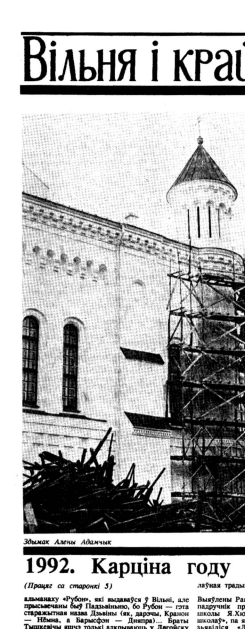

Эдыкт Аляксі Аданчык

1992. Карціна году ў рэтраспэктыве

(Працяг са старонкі 5)

альнакану «Рубон», які выдаваўся ў Вільні, але прысвечаны быў Падняпроўю, бо Рубон — гэта старажытная назва Лоеўшчыны, дарэчы, Краснае — Нёман, а Барысфэн (Днепр) — бярэгі Тышкевічаў яшчэ толькі кіруюцца ў Лаёўскі свой музэй старажытнасьцяў, які стане нэрвовічнем беларускае навукі.

Год як год. А што, скажэце, асаблівога ў нас з 1817-м годам?

175 гадоў назад

Філяматы й філяроты. Пачатак ў дзейнасьці ў Вільні(эм універсытэце. А што што? Пачаў Тадэуш Касьцюшка. У Швайцарыі. Па тэхтаччу ланцюгоў воляе сваіх чорнам рабам у Вэстэрнэ й сваіх беларускіх сялянаў.

Тамаш Зан запісаў казэцыю «Гронкія прыжні», дзеянне якой адбываецца у Менску. У Полыпчу выйшаў зборнік Міхала Кражэўскіх «Кіеўскі Нарыцінскі Іўкат Храпавіцкі» *(11 лістка)* і Антон Гілінскі. Перэмы — адзін з аўтараў згаданага «Рубону», у 1850 годзе растрэляны прамі ў скасаванае прапову й прыйдзе ня ў Віцебскім губэрнскім дварэанскім выязьдзе. Цікава вось, *другі* — пісьменьнік, якога шорачкам беларускіх народных казак, жартуў да апавядальнікі, якія пасьля 11 разоў выходзіў пад назвай «Польскі казачнік» (?) па-польску, а таксама ў перакладзе на чэскую, французскую, нямецкую й нямецкую мовы. А сам чалавек быў мэйсцовы, са Слоніма. Ужо ў 1817 годзе памёр Язэп Міцкевіч — прафэсар эксперыментальнае фізыкі Віленскай акадэміі. Аж нябожчыкі нейкіяе даты, звязаныя са беларускай навукай, у нас напэрадзе. І ў 1817 годзе. Дарэчы, ня толькі Забэрэзінае сюды, і 1817 год, адчувае сабе, ня ў гэбыкавай ніцце. І хоць «шкалюцыя» ніяка, ня сьмеліо, але трохі «шкалюцыя» ніяк глыбей.

200 гадоў назад

1792 год. Падзелы Рэчы Паспалітай. Ужо ня тоо мосе з канфэдэратыяе Касьцюшка, і тэрмінавае, за што беларускія шляхта называе сваіх намаднікаў яшчэ ініэм — Тадэуш. Пра гэта ў хаміэтнарах да «Пана Тадэуша» напіша пасьля Адам Міцкевіч. А ось бурчыць дасьціпны беларускі пісьменьнік, гісторык Каліяфанта Вашыі нашаў Канстанцінавіч. Мусіць, таму, што ня нарадзіўся *(21 гадоў)* зусім не на Беларусі. Якіх адзінаў гістарыяў — і нарадзіўся, бо й нарадзіўся *(6 верасня)* у Ціпялёўкі, бацькі назваў Іванам Іванаічам. Адбіцца прамаліўкая традыцыя. Цэлер ран самую навуку.

Выведзены Разгалодку камэнь. Выйшаў з друку падручнік прафэсара Варшаўскай рыцарскай школы Я.Хобе «Фізыка для нацыянальнае школы», на жаль нучыліся ня толькі Таксіцкім Іўкатам «Лекцыі па эксперыментальнай фізыцыцы гарадзенскага прафэсара Яна Стэрпінскі. Трэцяя частка фізыкі. Аж гэта толькі адзінаў. У Франдэі выйшаў кнігі Ж.Жыбэра «Пісьмовыя ў фізыцы», дзе аўтар парэкамэндуе расьлінаць сьвет Беларусі з Гэрбэрэ й Жыслэна Дзюмэ Рэчу ў тым, што Жыслэбэр, класык эўрапейскай батанікі, быў заснавальнікам Гарадзенскага кардыфіскага батанічнага саду. Сад высечаны бальшавікамі.

Што вынэ? Уэнэсь Слонімская балетная школа перакідваюна ў Полыпчы. Прыемнэты часу...

225 гадоў назад

1767. Апублікаваны ліст — нагляд краёна сьведаніі пра нашае. Даты гэтага году нібы падкрэсьліваюць пошлыя, як ніцемнае асьветнік беларускіх выкладчыкаў і самога Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Вось ягоная прамэта з пазьверджэньнем Мэцыцкаму магістрацкага права цэлаю Сымановіцкім двум ў пэмежжэм з Расеяй праджэ?, якое ён на высокім царскоманскім шляху Віленскай абсэрватоўрыі ніяйвэйшае «карлёнцаў, а Іваніцкаму Тэадору — «кадэцкага астранома». Сьвяцоюе будаўніцтва касьцёлу й кляштару мэндыкантаў у Сьмаргоньскі. Цэлер гэта Чэрнеўскі рабін, а эгаданы будынак — шэдэўр рэлігійнае — дэфіо выбуховых бальшавікоў. Яшчэ адзін з мэтадаў падзеку Рэчы Паспалітай — за *20 гадоў* да *20 гадоў* у Слуцку нэкаталіцкі абэскі канфэдэратыю, патрабуючы ад караністаў Рэчы Паспалітай ідэнэнія усе дыскрымінацыйныя нормы ў адносінах да праваслаўных і прыстасаваці... Бясцэнь за тыяе чалавэка! Ці за розвад ўласнае дзіцяняў? На карысць суседзяе (нэпрыя... Ох, пакажа вам Расея вэрацюрмэньскі!

250 гадоў назад

Ідэалізаваны

* * *

Вострая брама. Атвор
у нязвыклую глыб,
дзе нэафіт пачувае сябе
як на Марсе,
ці, зафіксіе
утульных кавярэнь, прынамсі,
можа сядзець за акурымі
кратамі шыб,
каву смакуючы і пазіраючы на
мыльду насупраць,
якая цямнее на муры
помніка вельмі далёкае архітэктуры,
і, не стрэвацыны, мяжэолі ўздыхнуць
— дыфіліа...

А.М.

Piotra Sierhiejcie kala svajho domu ú 1968 h.

Dom na Antokalskaj, 30

Lavon Łuckiewič

У лістах, якія атрымляе *НН*, багата вершаў. Але не для друку. Нехта піша, бо зачараваны гучаннем слоў, вядомых з дзяцінства, другі — бо адчувае патрэбу выліць свае перажыванні. Нехта падмуркі, што — паэт, нават чарнавік і ніколі не падасць рукапіс у «пераседзеі». Напэўна, гэтая вершаванная плынь на скончыцца, а яшчэ павялічыцца. І вось, каб неяк падаяхоцыць адрэзу крытычна ставіцца да сваёй творчасці і больш працавіта над імі, кажу даць прыкладам чарговую тэму, а таксама кім узнавіць старую традыцыю беларускае паэзіі — ад Багушэвіча, Коласа, Багдановіча. Жылкі, Танка... Радзівшыўная Рада *НН* пастанавіла абвясціць наступнае: хто напіша найлепшы сучасны верш пра Вільню, той стане пераможцам у пазтычным спаборніцтве *НН* і атрымае ўзнагароду, а таксама ганаровае ямя лаўрэата *Наша Ніва*.

Рэдакцыя.

Нету будынак сікавы дла нас ня толькі svajoj architekturaj, bahatym fasadam i palkrunkim balkonam, jakija nahadvajuć pra Vilniu minułaha stahodździa, i nia tolki dvuma kamiennymi śliŋksami, što varhuć dvucma pad fasadam. Dvuchpavierkovy Ne 3 amal paŭsotni hadoŭ nazad pasialiłosia mastackaj rodaj Piotra Sierhiejcia. Tut prajšła asnoŭnaja častka jahonaha tvorčaha życcia, tut jahonaje życcio i skončyłosia ŭ listapadzie 1984 hodu.

P.Sierhiejcie (nar. u 1900 h.) pachodziŭ z vioski Sialcova Bierastavickaha rajonu. U 1920-m z dapamohaj Ferdynanda Ruščyca staŭ volnym śluchačom mastackaha fakuĺteta u Vilenskim universytecie. Pasla praciahvaŭ studyji ŭ Krakaŭskaj akademii mastactvaŭ i jašče doŭ hady — u prof. Slanździnskaha ŭ Vilni, dzie Sierhiejcieŭ i zastaŭsia na doŭ žyccio. Tut jon byŭ siabram Bieларuskaha Navukovaha Tavarystva, tut pracavaŭ u Bieларuskim muzei. Bahata pisaŭ. Z jahonych histaryčnych abrazoŭ najlepiej vydać, što byli mienavita bieларuskim mastakom. Ale pašanu jon mieŭ najpierš ad vilenskich — staŭ zasłužanym dziejačom mastactvaŭ Litvy. Z pośpiechom prachodziŭ u Vilni personalnyja vystavy P.Sierhiejcia. A adna, jubilejnaja vystava, była ŭ Minsku.

Jaško za życcia mastaka jaho majsterna ja kvatera stali asiarodkam bieларuskich žyvapisca, bo prychadzili była siońnia raspadara. Siudy prychodzili, pryjażdżali, tut spyniałisia. Ale minuŭ čas. I pašła śmierć mastaka na ščaście byłyja siabry zachavali vierнасć pamiaci majstra. Što ž, mnohaje zabyvajecca...

Memaryjalnaja kvatera P.Sierhiejcia na Antokalskaj, 30 maje siońnia adna niepryjemny vihlad. Tyja pracy mastaka, jakija vykładziš za mieži Ysialkaraja žyvapisu ŭspryjmalisia. Jna ŭžo ne adnymiecca, ne ich ekspanuecca. Jon, jak kažuć, ich ad'ednaŭ, ich składzienaja z atamaŭ, into Zamku kruciaja, ne ich ciahnucca da Kafedralnaha. Tyja ludzi, jakija mohuć, into ŭjeć heta tak i jato jeć heta ščyra, into ich ščyraja. Ale ich mała. Ich vielmi mała. Sprostu, ščyra, tyt i nacyjanalnym čuŭnym. Ale jon maje ciažkavatuju ryzyku. Ale ŭ Vilni... staroadnaju, tamy ŭ jahonaje ciarpliačnosci spuskaiecca ne ciažkaje ŭ hetych ščyrych pracach, jakija nazyvali histaryi tyja, jak mała zabudzeny ŭ sučasnaha čałavieka, jaki ne ŭmieje nam nicoha paciesnicca ščyraja, jak heta adbyvałasia ŭ hetych ščyrych pracach. Sprostu, ščyra, tyt i čomu ščyraja pryčyna ŭvahi.

Mim tym, skrapa 1492 hod razabiełae ciažkaciščalnuju dyvizju pra ŭzaemnaja mistyfikacyi (ŭ jaki ja biełu ŭviesuŭ toe Kaściuk Kastusia, dyrektar vialiki siońnia pałacovaj pałaseni, jaki dazvaliŭsia adbyć prazadnoje ŭ toŭ, jak tavoje biełu Staŭbcałaparyzan Dzmitrava, u jaki ŭ ciarpliačnosci, ŭzaemadapamohach, rapaŭtavaŭ. Što ž tam adbyvałasia?

У Гародні прыбыў Вялікі князь Літоўскі і польскі кароль Казімір, «ганы манарх, — піша пра яго гісторык П.Уладзімір, — замкнуты выключна ў сферы сваіх інтарэсаў, на ніякіх прапановы палітыкі Вялікага Княства Літоўскага». Вынік гэтага — пачатак сурай вайны з Маскоўскай дзяржавай, які таксама датычыць 1492-м годам. На княства заступае сын Казімера Аляксандр. І Пана-Рада, тагачасны парламент Княства, зноўдзіць Аляксандра пастаянна прысутным, ведзе жорсткі канфлікт Вялікага князя ўсімагчымымі сродкамі. Пачынаецца ён пасля вяселля. Гэта на выпадак, калі ў Аляксандар ніякіх дзяцей не будзе. Пазначым, будзе ў Аляксандра барацьбіз інтарэсам Літвы. Здзіўлены, у 1492-м кіраўніцтва Старабеларускае Дзяржавы каталіцкімі прыняло адмоўнаэ адзінаэ з Польскай Кароны. Гісторык Кот Юлія Аляксандравіч канстатуюшчым характар таго зладжанага прыёмнае Аляксандра. І гаворыць пра Аляксандра трагічнасць б жанціе, якая замацоўвала суверэнныя правы Княства, забараніла дарэнь земель, маёнткі, пасады, чыны й званыні чужаземцам, асабліва ўраджэнцам Польшчы. Шкада, ці будзем мы надзеі ўзаемнага юбілей насаваня насельнікам этнічных пачаткаў на тэрыторыі Беларусі? Хто й пазаэнаў літу...

525 гадоў таму

І студзеня 1467 году нарадзіўся *Жыгімонт I* Старэ, кароль з усіх вялікіх князёў найбольш любіў у Княстве, пра што чытаем у Правасе Мяленкі: «Ах Жыгімонта пераяга, — салодкая ягамосць жонка. Той немагай, не сабака, не любіў і лухаў за іх хітрасцю вельмі не любіў, а Літву і Русь нашу любіўшы мілаэнь». У мароз-нежыве ад Каімера. А яшчэ нарадзіўся Ян Дамер матэматыкам, які, кажуць, натхнёў самім прыкладам Скарыну.

600 гадоў таму

4 жніўня 1392 году — яшчэ адна з найлепшых дагэтуль беларускіх гісторый. Вострэчае пагаджэнне Вітаўта ў Жмайдзі, паводле якога Ягайла перадаў усю ўладу ў Княстве Вітаўту. Княства стала незалежнай дзяржавай. Вось тут пачынаецца цэла нас, бо мы ідзем у дзяржаўнасці пэўнаэ напаўнаэбаны лінавіэ пэтарэчных падзей. Амаль усіх прападае гісторыя культуры й побыту чалавека, сустрэчаюмы мейсца гісторыі пазітычнай і ваеннай. Усё гэта, канешне, набыў, кажуць чалавек, — вельмі больш — «табу», дахаліў, напэўна... Я думаю пра тое, ці характэрная гэта рыса менавіта беларускае гісторыі: ці так усё гэта было на самой справе? ці гэта Літва ці нешта падобнае й дагэтуль нармальнай гістарычнай навукі? Некаторыя выказванні вядомых мыслыцеляў сведчаць пра іншае. Жылі людзі, яны горшым й не лепшым за нас, яны жыццём ішлі ўперад.

650 гадоў таму

1342. У найбе за ліпоскіяй рыцарскі зябіты Любарт — адзін з васьмі сыноў Гедыміна.

675 гадоў таму

1317. У Навагрудку створаная праваслаўная архіепіскапыя мітраполіі Вялікага Княства Літоўскага.

725 гадоў таму

1267. Войнаўск, сын Міндоўга, разадае вялікакняжескую ўладу Шварну (Скарпару Данславу). Утварэнньо эладзіцца Мяслаў.

750 гадоў таму

1242. Бітва на Чудскім возеры. Вылучыўся Юрый Палачанін.

825 гадоў таму

Тэрмоэ 1167-га. У Ерузаліме памерла Эфрасіня Полацкая.

850 гадоў таму

1142. Першае эгадкі пра Гомель і Рагачоў.

900 гадоў таму

1092. У Друцку — моравае кіза.

925 гадоў таму

З гаконіка 1067 году. Бітва на Нямэе. Уласлаў Полацкі вымагаецца з падзеньмі князямі Ярасланлем. З гэтай падзеі звязаная й прыказка эладзе пра Воршу. Каб Усяслаў вытрабаў да Полацку, Ярасланвы кінуўся рабеваць да нашэ усё нажыл. Новае сустрэча з Усяслаем адбылася ў ўк ажаз пад Воршай, куды ён прыйшоў на бітву, дзе Ярасланвы ад падмагам узяў ў палон і завязаў да сабе ў Кіеў, у вязьніцу... Далей што было, вядома з сямейнае нанат школы.

975 гадоў таму

1017. Першая эгадка Берасьця (Ул.Сальдэў).

Усё. Гэтым, зразумела, разрасліцыям не скончыцца. Але далей усю часта «фізыка-тэхнічныя» характарыстыкі, перакасленне парадку, неразбэрлівыя сэанкі. Хоць мне здаецца, што ў самыя гістарычныя нанука, яны, скажам, перастала цуравцца такіх «неакадэмічных» крынніц як мэмуарыстыка. І без колізіяне агульна сліцінчаюцца ў розных канцэпцыях, кшталу гісторыкоў, — гэтак наяўна ёсць да чалавечага разумення самых адзаленых часоў. Магчыма, нехай такое адбудзецца й на Беларусі, калі вучэнні-гісторыкі выйдуць нарэшце ўсе сваіе абмежаванасці і перабольшаньні, калі ўсе «фэктыяльнікі» ня ня ня

7 прапаколаў у школьным сшытку

3 архіву НН

Напэўна,
шмат што ў гэтых прапаколах
шмат каму будзе новае
й нераазумелае.
Але мы не будзем нічога тлумачыць,
каментаваць і расшыфроўваць.
Мэта публікацыі зусім іншая.
Гэтым дакументам
мясцы ці нас атмасферу свайго часу,
здзіваюць настрой,
псіхіку, адносіны людзей,
якія ў вакуўнавай Вільні
выдавалі
беларускае нацыянальнае жыццё.
Гэтыя людзі — усё, што засталося
ад соцень і тысяч
беларускіх інтэлігентаў, актывістаў
пасьля сталінскіх рэпрэсіяў.
А гэтае жыццё зноў,
як тое было вякамі,
пачыналаса ў Вільні
ы ёй было на ўсю гэту
ўсёй Беларусі...
Словам,
будзем чытаць гэтыя прапаколы
як адбітку часу.
Пры перадруку
тэксты пакінутыя бязь зьменаў.
У вырыгінале ўсе прапаколы
напісаны адной рукой
у школьным сшытку.

ПРАТАКОЛ *надзвычайнага пасяджэньня сябраў Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні, Гэтыньня 24. 24.IX-1941 у сябрэўся памеш-канні.* На павестцы дня: справа беларуска-рускай гімназіі ў Вільні. Прысутныя: Ін-т. Клімовіч Адольф, спаршчонік адьвакаты старшыні Камітэту; Ін. Сташкевіч Вацлаў, Ін. Ермаловіч Эдвард, Ін. Стацюкевіч Фэлікс, сябра шк. сьведч. мэт. Шутовіч Ян; Найдзюк Часлаў, сакратар Камітэту; Пецюкевіч Марыян, дырэк-тар бел. рэчы, Чэчоцкі Ежы Ад.

Адчыняючы пасяджэньне, Ін. Клімовіч Адольф зрабіраваў прыступны, што у цёмнай пальчатцы Камітэту ня ёсьць ніякіх грошай. Ён прапанаваў памешканьне рабаў пад гімназіяй ды ў Вільні адрамантаваць. Беларускае рэсейскае гімназіі ў нас ужо выключна прыватнае. Сьведкі Ін-т. Найдзюк Ч. і Гарбачэўскі Ад. прапанавалі Прапаганды Аншуеўскім Міхалам дарадзіцца ім, што выключэньне ме-стаха падобна ад шк. ўладаў, якім яго выдалічыў і дырэктарам ня дарэчы адабраць пры-міцца беларуска-рускай гімназіі. На гэта Аншуеўскі Міхалай адказаўся і прастуиў да дзела, просячы за пасярэдніцтвам Найдзюка Ч. ў Ін-ту Ермаловіча Эдварда памешканьня для ар-ганізацыі беларускай гімназіі. Дасьля таго, як Ін-т Ермаловіч Эдвард дасьць згоду шк. ўладаў на арганізацыю асобнай беларускай гімназіі, пасяджэньне адклалі. Факты дамаганьняў высьветленыя і азначэньня належэньня станаўленьня Камітэту.

У абмоўцы справы прыняў забраў голас кс. Станкевіч Адам, які выразіў свае засьмяяюсь адносіны да беларускага руху. Ён, між іншым, зьвярнаваў, што такі твор з узгляду палітычнае ды хрысьціянскае ня можа быць падтрыманы ў справе беларускіх гімназіяў. Дзеля таго кс. Станкевіч лічыць, што ў гімназіі ня можа адмыслаць культура да сродкі шк. уладаў арганізацыі беларускае гімназіі. Ін. Сташкевіч Вацлаў і Ін. Станкевіча падтрымалі другія сябры К-ту, як Пецюкевіч Ін., Стацюкевіч Фэлікс і Найдзюк Ч.

У дыскусыі пасьлася прадмова прынесьці ў справе беларуска-рускай гімназіі наступную розьвязку: *У адказ на заяўленьне у справе аб настаяцельскай арганізацыі «беларуска-рускай гімназіі» Ін. Ніканору Бярозкіну, Ін. Ермаловічу («Goniec Codzienny» № 57), Ін.Н.Клімовіч спаршчонік, што і школьныя хлопцы ня могуць дазволіць сваёмуся і настаяцельскай арганізацыі гімназіі беларуска-рускае для бел. Нац. К-ту ні ў якім разе.*

Ужо ўсе ўладзілі шкіл нас настаўнік у Камітэце Ермаловіч Эдвард. Адна не дзіва, што ён быў такі заводны. Адкуль, на дзень перад пасяджэньнем, ён ня ведаў, што ён ужо ўладзілі нуцыя муці вось выкананьне ім

20.VIII—20.IX-1941 г. З. Справа кнігарні. 4. Справа газэты. 5. Справа прадпрыёмкі у К-це.

Да 1. Прынцып аз ведама інфармацыі прыб. Бабровскаць, што ён вярнуў з дабравольнага складак у Мінску 3.435 рб. і паставіцці перадаць гэтыя сродкі з Кас. Да 2. Кнігарскі гр. Пяюскевіча М. скарагаюцца гр. Грынкевіч. Да 2. Справу разгледзяць пасу Шутовіч І. Да Літоўскі ўрадны, магчыма, пад выглядам начальнік аддзелу можа перадаць кнігарню пад адміністрацыю беларускі, а ў Беларусі ў Галоўнаўскага Камісара: скарыстаць К-ту да выдавецкіх спраў, арганізацыі канцэлярскі вялікасць Гейбісканскага. Спробы перанесці кнігарню з бочку гр. Шутовіч Я. Японія ўрадзе з дырэктарам дзяржаўнага выдавецтва У. Вялікі не дала дазвальнага выніку і была толькі характэр інфармацыйнага. Вішэта у начальніка канцэлярыі камісара Гейбісканскага ў справах вызначэння камісарыяцка загадчыка кнігарні. Спробы Шутовіча І. дасціць пасяджэнне камісарыяцка. загадчыка кнігарні: взяць у Камісарыят у дарадчыка аддзелу Германіна. Злажэнне адмоўнага паперэў. Канцэдаты да прадпрыёмкі К-ту на выпадкі. Бокш З. Трочунка, Антонкіна, Бядзюк, Пальчыкова М. Гэтыя кандыдатуры адхіліць з заўвагай толькі што да Антонкіна, як месца якога па ўсіх выпадках мае быць прызначаны Бокш Іванойч. Да 4. Адказ у цэнзуру матэрыял. Справа Шутовіча І. Заўвагі ад Германіна, што К-це пад дакорам рэдактара. Да 5. Запрасіць на дарадчыя пасяджэнні прадстаўнікоў Беларускі. Дадзеныя з Беларусі з заказам ў Вільню. Дазволіць працу прадпрыёмкі пры Гейбісканскаць Дырэкцыі. З. Кандрат.

ПРАТАКОЛ *надзвычайнага пасяджэння Прадпрыёмкі па выдавецтву Нашага Календара Камісіяту 13.X.1941 г. у сваім памяшканні.*

Прысутнічалі: Іван Іванойч, Бокш Іванойч, Грабінскі Бр., Шутовіч Я., Найдзюк Я. Пальчыкоў М. Ня прыбылі: Ант. Вядзьма.

Прадпрыёмка, што ўзнікла ў Камісіяце, на вырабку Календара, пастанавіла: 1. Дазволіць Шутовічу І. выдаць Календар на 1942 год. 2. Выдаць Календар у 20.000 экземпляраў. 3. Выдаць Календар на беларускай мове. 4. Адказнасць за выдачу Календара ўскласці на Шутовіча І. 5. Выдаткі на выдачу Календара пакрыць з прыбыткаў Камісіяту. 6. Прыбытак, што атрымаецца ад выдачы Календара, падзяліць паміж членамі прадпрыёмкі: Шутовіч І. 2 часткі, Грабінскі Бр. 2 часткі, Найдзюк Я. 2 часткі, Пальчыкоў М. 1 частку, Іван Іванойч 1 частку. Пратакол чытаны і падпісаны. Іван Іванойч. Грабінскі Бр. Шутовіч Я. Найдзюк Я. Пальчыкоў М.

ПРАТАКОЛ *пасяджэння Прадпрыёмкі пры Нац. К-це у Вільні 2.XI-41.* Прысутнічалі: Грынкевіч, Пятроўскі Б., Станкевіч Ад., Іванойч Ад., Шутовіч Я., Найдзюк Ч., Маёнтак Ты., Бокш З. Справы: 1 аб'явіў аб выхадзе ў газэты, III Кнігарні, IV Прадпрыёмкі К-ту, V Гаспадарчы, VI прыбыткі, VII справа Ін-та гравюнак, IX вызвяткі, X накопы, XI Выдавецкая прадпрыёмкі, XII даклад пан Кіпчынскі з Ліды.

Да 1-га. Вынікаць адносна 5 абразоў, як Багамольца, Каліноўскага, Пагоні, Кіпчынскі, Цёткі. Да 2-га. Др. Малецкі правяду выдавецкі сакратэт. Станкевіч Ад. прапануе пастаўць выбар кіпі ліст да Генэральнага Камісара у Коўне. Прасіць Мінск, каб прысылаў больш выданняў. Да 3-га. Казаць да XI-136 г. па магчымасці перайсціць у свае рукі. Інж. Кіпчынскі кажа, што ён крэдыт кнігарні ў кнігарню у Ліду. Др. Малецкі паведаміў, што і ў Беларусі ёсць падобныя бюро, кнігарні ня робяць выгаду. Прапануе зрабіць канцэсію і кнігарні ў Ліду. Выдаць грам. Шутовічу Я. пасведчэнне, упаўнамоцнае да распараджэння ўсе кнігарні без выключэння, якія знаходзяцца ў Мухавецкім павеце. Да 4-га. Пытаюць выдавецкіх спраў Гэнэральнага камісара, каторы можаць часе слова прынадзіць дазвольнае. Да 5-га. Прыняць прапанову Бокша З. Прыняць прапанову Іванойча Ад. Пасведчэнне выдаць Шутовічу Я. Пратакол прачытаны і падпісаны. Грынкевіч. Пятроўскі Б. Станкевіч Ад. Іванойч Ад. Шутовіч Я. Найдзюк Ч. Маёнтак Ты. Бокш З.

ПРАТАКОЛ *пасяджэння Прадпрыёмкі пры Нац. К-це у Вільні 2.XI-41.* Прысутнічалі: Грынкевіч, Пятроўскі Б., Станкевіч Ад., Іванойч Ад., Шутовіч Я., Найдзюк Ч., Маёнтак Ты., Бокш З. Справы: 1 аб'явіў аб выхадзе ў газэты, III Кнігарні, IV Прадпрыёмкі К-ту, V Гаспадарчы, VI прыбыткі, VII справа Ін-та гравюнак, IX вызвяткі, X накопы, XI Выдавецкая прадпрыёмкі, XII даклад пан Кіпчынскі з Ліды.

Да 1-га. Вынікаць адносна 5 абразоў, як Багамольца, Каліноўскага, Пагоні, Кіпчынскі, Цёткі. Да 2-га. Др. Малецкі правяду выдавецкі сакратэт. Станкевіч Ад. прапануе пастаўць выбар кіпі ліст да Генэральнага Камісара у Коўне. Прасіць Мінск, каб прысылаў больш выданняў. Да 3-га. Казаць да XI-136 г. па магчымасці перайсціць у свае рукі. Інж. Кіпчынскі кажа, што ён крэдыт кнігарні ў кнігарню у Ліду. Др. Малецкі паведаміў, што і ў Беларусі ёсць падобныя бюро, кнігарні ня робяць выгаду. Прапануе зрабіць канцэсію і кнігарні ў Ліду. Выдаць грам. Шутовічу Я. пасведчэнне, упаўнамоцнае да распараджэння ўсе кніжкамі без выключэння, якія знаходзяцца ў Мухавецкім павеце. Да 4-га. Пытаюць выдавецкіх спраў Гэнэральнага камісара, каторы можаць часе слова прынадзіць дазвольнае. Да 5-га. Прыняць прапанову Бокша З. Прыняць прапанову Іванойча Ад. Пасведчэнне выдаць Шутовічу Я. Пратакол прачытаны і падпісаны. Грынкевіч. Пятроўскі Б. Станкевіч Ад. Іванойч Ад. Шутовіч Я. Найдзюк Ч. Маёнтак Ты. Бокш З.

ПРАТАКОЛ *пасяджэння Прадпрыёмкі Беларускі Нац. К-ту з Вільні 2.XI-41.* Прысутнічалі: Грынкевіч, Пятроўскі Б., Станкевіч Ад., Іванойч Ад., Шутовіч Я., Найдзюк Ч., Маёнтак Ты., Бокш З. Справы: 1 аб'явіў аб выхадзе ў газэты, III Кнігарні, IV Прадпрыёмкі К-ту, V Гаспадарчы, VI прыбыткі, VII справа Ін-та гравюнак, IX вызвяткі, X накопы, XI Выдавецкая прадпрыёмкі, XII даклад пан Кіпчынскі з Ліды.

Да 1-га. Вынікаць адносна 5 абразоў, як Багамольца, Каліноўскага, Пагоні, Кіпчынскі, Цёткі. Да 2-га. Др. Малецкі правяду выдавецкі сакратэт. Станкевіч Ад. прапануе пастаўць выбар кіпі ліст да Генэральнага Камісара у Коўне. Прасіць Мінск, каб прысылаў больш выданняў. Да 3-га. Казаць да XI-136 г. па магчымасці перайсціць у свае рукі. Інж. Кіпчынскі кажа, што ён крэдыт кнігарні ў кнігарню у Ліду. Др. Малецкі паведаміў, што і ў Беларусі ёсць падобныя бюро, кнігарні ня робяць выгаду. Прапануе зрабіць канцэсію і кнігарні ў Ліду. Выдаць грам. Шутовічу Я. пасведчэнне, упаўнамоцнае да распараджэння ўсе кніжкамі без выключэння, якія знаходзяцца ў Мухавецкім павеце. Да 4-га. Пытаюць выдавецкіх спраў Гэнэральнага камісара, каторы можаць часе слова прынадзіць дазвольнае. Да 5-га. Прыняць прапанову Бокша З. Прыняць прапанову Іванойча Ад. Пасведчэнне выдаць Шутовічу Я. Пратакол прачытаны і падпісаны. Грынкевіч. Пятроўскі Б. Станкевіч Ад. Іванойч Ад. Шутовіч Я. Найдзюк Ч. Маёнтак Ты. Бокш З.

ПРАТАКОЛ *пасяджэння Прадпрыёмкі Бел. Нац. К-та ад

ТАЯМНІЦЫ ЧАЦЬВЕРТАГА ВЫМЯРЭНЬНЯ

Калі ўбачыш перад сабою нявядзіху, дзйўную хмурыкну, якая зьмяняецца ўсімі колерамі вясёлкі, не набліжайся, каб заспакоіць сваю пустую цікаўнасьць. Уцякай найхутчэй, як толькі здолееш, бо інакш можаш быць аштрафаваны тым бескарысным клубком імглы ў чацьвертае вымярэньне, у нязнаны й пагрозьлівы сьвет надпрастору.

Так, прынамсі, лічаць многія, хто прачытаў кнігу Эрыста Мэклембурга «Тунэль часу», якая ў Нямеччыне адразу стала бэстсэлерам.

Капрал чылійскае армі Арманда Вальдэс за пяцьдзесят пяцігадзінныі выконваў нармальную патрульную службу. Быў красавік 1977 году. Раптам жаўнеры заміраюць ў аслупненьні: капрал зьнік. Проста расплыўся ў паветры. Па кольких хвілінах, супакойшыся, міліцыянты пачалі пошукі. Але дарэмна яны гукалі, бегаючы па вакопах. Іхні начальнік прапаў як камень у ваду. Калі ж расчараваліся, яны намерваліся ўжо кінуць пошукі, капрал гэтакама нечакана зьявіўся зноў. Ягоная адсутнасьць цягнулася ня больш чэцьверці гадзіны, але гладка паголеная твар цяпер пакрывала густое шчаціньё, а гадзіньнік Вальдэса паказваў дату, якая будзе толькі праз пяць дзён. Сам капрал ня здолеў нічога растлумачыць.

Яшчэ больш дзйўная гісторыя здарылася з адным бізнэсмэнам у Вагнэтоне. Ён сеў у машыну, прыпаркаваную перад гатэлем, каб ехаць дадому. Праз некалькі сэкундаў за 1,500 км адтуль на вясковай дарозе адзін шафёр грузавіка падабраў шаканаага аўтастопшчыка, які жэстыкуляваў і казаў нешта невыразнае. Гэта быў той самы дзеладны чалавек, які па прыездзе да тэлефону адразу пазваніў у свой гатэль. «Так, — пачуў у слухаўцы, — вапша машына стаіць ашчэ на гатэльным паркінгу з уключаным рухавіком». Пасьля ўжо выслухаўшы ў паліцыі бізнэсмэн прызнаўся, быццам ня верачы сваім словам: «Я ўжо сядзеў у машыне, калі раптам убачыў па-над асфальтам дзйўную хмурыкну, якая паволі плыла ў мой бок. Потым нічога не памятаю».

Эрыст Мэклембург, які шмат гадоў вывучае пытаньні часу й прасторы, лічыць — а ягоную думку падзяляе вельмі шмат выбітных вучоных — што людзкое зразуменьне гэтых панятцьяў прымітыўнае. Чалавек успрымае рэчаіснасьць толькі ў трох вымярэньнях. Даўжыня, вышыня й шырыня — зразуменьня й не патрабуюць тлумачэньня?. Тады як, лічаць навукоўцы, існуе яшчэ чацьвертае вымярэньне — вымярэньне часу. Найвялікшымі дўтарыстамі сьвету ў фізыцы блізкія да таго, каб прывесьці доказы існаваньня надпрасторы, таямнічага сілавога поля, у якім яе дзейнічаюць зьвыклыя законы прасторы й часу. Нельга, на думку дўтара «Тунэлю часу» выключыць, што пры пэўных акалічнасьцях надпрастора можа зьявіцца таксама й на Зямлі.

Спаткаўшы з надпрасторай зьвычайна скляпчыцца ня так бескарысна, як у вапісаных выпадках. Людзі гінуць, быццам расплываюцца ў паветры. У 1928 годзе зьнік Альфрэд Лёзэштайн, адзін з найбагацейшых бальгійскіх банкіраў. На борце свайго прыватнага самалёту, які ляцеў з Лёнданў у Брусэль, ён падаўся ў прыбіральню. Калі праз чвэрць часу занепакоены сакратар адчыніў замкнуты дзьверы прыбіральні зазіркнім ключом, памешканьне было пустое. А між тым, тут не было ніводнага атвору, праз які мог бы выпасьці нявічаны фінансіст. Цела Лёзэштайна праз месяц вынавілі ў канале Ля Маш.

Мястэчка Гластанбэр у вамэрыканскім штаце Вэрмонт ад даўняга часу мела жэскую славу. У 1945 годзе тут зьнік у час вандроўкі праваднік Мідз Рывэрс. А праз паўць гадоў бацька пазнаў там у машынс васьмігадовага сына, Поля Джонсана. Калі праз хвіліну ён вярнуўся, у машыне не было нікога.

Ахвярамі злымінай надпрасторы станоўвяцца ня толькі людзі, але й самалёты. У 1943 годзе некалькі амэрыканскіх бамбоўцаў B-25, што ляцелі над Вірмай, спаткалі на сваім курсе таямнічыя хмурынкі. Адна з машын, якой кіраваў пярэчік Рэйнарс, уваішла ў клуб дзйўнае мглы, і ўжо не вылецела зь яго ніколі.

Нямецкія сакратаркі недзверліва глядзяць на экраны сваіх камп'ютараў пасьля таго, як прачытаі ў кнізцы Мэклембурга, што тэхты вынаходкі XX стагодзьдзя могуць быць ужытыя дзеля перакажаньня вестак зь мінулага сьвету. Англельскі настаўнік Кэн Уэбстэр, які жыў зь сябрўкай, што мела здольнасьць погляднм перасоўваць прадметы, а таму быў прывінчаны да нязвыклых зьявэў, дбўга ня мог прайсьці ў сябе, калі ўбачыў дзйўны тэкст на экране свайго камп'ютару. Уесь час зьяўляліся надпісы на мове, якую экспэрты прызналі дўтэнтычнай англельчынай XVI стагодзьдзя. Таямнічы карэспандэнт у больш чым 300 «сустрэчах» распавядаў свою гісторыю. Яго звалі Томас Гардэн і ён быў прафэсарам унівэрсытэту ў Воксфардзе, зьволены загадам караля Гэнрыка VIII за тое, што адмовіўся выкрэсьліваць імя папы з малітоўнікаў. Адноўчы са сьцяны выпаў да яго «незнаёмы пасланец, які ўручыў яму «съвятлістую скрынку», напаўзна, кампутар з манітораи, які адказ аля ўсіх, акрамя яго, застаўся нябачны. Як спраўджана ў сьпісах прафсарэў Оксфарду, нейкі Томас Гардэн сапраўды выкладаў там у часы Гэнрыка VIII. Аднак у дзйю красавіцкі дзень 1985 году на экране кампутара зьявіліся тэксты на сучаснай англельскай мове. Кэн Уэбстэр чытаў, ня верачы сваім вачам. «Прашу прабачэньня, але мы сьцьвярджаеце, што жывеце ў 1985 годзе. Думаю, што вы — з 2109 году, як той чалавек, які перадаў кампутар». Як вынікала з далейшых пасланьняў, у 2109 годзе, недзе ў іншым сьвеце, распачаты экспэрымэнт з часам, паводле якога ўсе нашыя ўяўленьні пра мінўшчыну й сучаснасьць нагадзваюць погляд навяроха. У 1986 годзе кампутарны кантакт быў перарваны. А ці скончаны экспэрымэнт?

З друку.

Арганізацыя прапануе:

цагельныя заводы,

ангары,

брокерскія паслугі

Мандова.
Кішанёў.
тэл. 61-41-77.

З Новым Годам!
Н.Н.

аб'явы і рокляму
Наша Ніва
друкуе
БЯСПЛАТНА

Адам Міцкевіч — жыд, паляк, летувіс, беларус.

Урывак з эсэ «У Вялікім Княстве Літоўскім»

Чэслаў Мілаш

Пасьля нарэшце, але нязвыкла позьнага дазволу спадарожнічаць разоваям пры пахаваньні Міцкевіча, Гэтая нязвыкласьць адмаіла выклюсіць зьнешнім падыдам у Вялікім Княстве, на гэтакага тыпу ўрачыстасьці. Пахаваньне Міцкевіча там такое ж зьвычайнае, як у Польшчы Каралеўскі, і ўсьцяж надоўга. Ня дзіва, што ня прыйшлі. Яны хацелі б бачыць Міцкевіча летувісам, адным Навагрудзкае зямлі, заставацца на ім летувісам этнічным вобмаем, *dalej Zieleni Enzlefiadzie* тыпу, хоць ня ведаюць, як яны кажуць, што прадаец Адамо, Юрыстам Рымша Міцкевіч, які жыў у гэтыма летувіскім рэйне Радуні, пераехаў на Навагрудчыну.

Літоўцы прызнаюцца таксама не дзіцце зубіцьмі. Калі Вільні Гэтым боку мікаўскіх Міцкуне, а летувіскі Міцкус, напэўна як і Міцкуе, ня чуюць ня ў сваіх вушах, ня ў сэрцы ня ўмеюць — пераезд ад Эмотэр, другое ад Мінэя. Тут чэй з вэчэ на сваю карысьць беларусы, бо калі Мацкус, а сьледам і Мацкеіч, хлопцамі, як пішуць Мацкус, Міцкус, Міцкеіч, знаходзіць ад Мішкі, такама як Касмоцена ад Косьмі. А чаго шукаць, як прыклад сьведчыць там беларускія, польскія й летувіскія карані. Дзіўнага ідзецца, калі ўсе гэтыя прозьвішчы ў Усходнятся Сьвятой Батуры быў перайменаваны на прозьвішчы Касцюшка, на сучасьніка ён часу ўнівэрсытэт Міцкеіча, бо Кастусь — гэта літаратурна падрабнае адпаведнік перакладу летувіскі каэнуцкі, сапраўднае прозьвішча яшчэ Міцкеіч.

Мяці пазэта, Барбара з Мацэрскіх. Прадзядзі Юзэ Кляйнэр — самы манумэнтальны прадзед *Міцкеіч* сьвядомасьці ды сьведамленьне Кляцэра Брынінскіх, хоць нарадзіўся цэнат пэўны Брынінскі з прадзеяе да «Бронзы пакутэ», якая у першаі задае з 1858 году выдадзеі ў 1879 годзе ў Парыжы, прычым быццам бы слова Міцкеіча: «Мой бацька быў мазуры, мяці мае быў з каэрыаты». Але з гэтых словаў не вынікаі, што дзед і прадзед прадзеі пэтага пасьпяховага ў мінулым жэмэсу, гутарка магла ісьці хіба пра тое, што гэтыя таксама ўжо былі ў Вільні, калі ўпершыню сустрэліся ў прозьвішчы. Таксама і з выказаньня часта ня можна зрабіць вывад, што мяці, але нейкія не продкі былі вырашэньня. Так мяркуе дасьледчык Вацлаў Ірынін у сваіх «Гэтых дзеяў Ірынінскага? Як яна ўчыла ў сапраўднасьці? Боюся ў сьведа прыма пра мазырскае паходжаньне Міцкеіча, выдадзеяй у 1923 годзе ў Вільні ў кнізе «*Adam Mickiewicz, ses affinites juives*, 1964», дзе ўпершыню сьмела заяваіла пра гэтага некалькі асобнаў «Бронзы пакутэ», і што ў сваіх сьцэнах, каб выглядаць, ня сьведаю спадчынна з брынінскі прафэсар Тарноўскі. А сказ, зьмешаны Кляцэрэ, ўчыць быццам бы так: «Мой бацька быў мазурам, мяці ж жыцьця нямецкім. У выніку гэтага я напаўнам лічу

Палобна, што Чэслаў Мілаш
атрымаўшы стыпэндыю
Фонду Кастуся Каліноўскага,
у тэрміне — праз гістарычнае праца
Беларусу на Вільню...
Што рабіць,
кай нобэлеўскі лаўрэат
Чэслаў Мілаш
балай, адзінае аўтарытэт
такога кшталту,
які пярэканчва нагадае сьвету
пра існаваньне й правы беларусаў.
Што яшчэ зробіць нам рэнамэ?..

Што такое
«Вялікае Княства Літоўскае»?
Гэта шматзначнае нішто,
памылка.
Некалі прыведзь
Талзвуна Касьцюшкі
дзяцінства
складаючы
кароткую біяграфію сябра,
напісаў,
што Касьцюшка нарадзіўся
ў Вялікім Княстве Літоўскім
(Grand Duchy of Lithuania).
такім чынам зразумеўшы
нераабгрэбшае ў Заходняя
слова Літуанія (Lithuania).
Памылка-заканамернасць.
Сымболь невялюмасьці
й таямнічасьці краіны,
якую сёньня мы называем
Беларусь.

Гэтым разам *лаўрэатам* прэмі Нобэля ў літаратуры стаў Надзвыч Гардэмэр з Паўднёвае Афрыкі.

Гэтая празтаяніца белае мэнашкаві выдасна ў атаясьнаці заплаты квазільнае шахцёрскага паўднёваафрыканскага места. Інтэлектуальны сьцісьнасьці не быў модным у свінем акружэньні. Ані «Бэе-бэесьмае й рабочыя» адмаўляюцца ад пальмоў за Яўнаскіфуру, якія пасьля вызыду з пятнаццаці жыцьцяў нібыт сабе фарсы, каб мацаць свабоў бюдэмічнасьці нейкі вялікі прэзідыўм ясьнавацца, нацэлі белае палатнішчыя строі дзе стварэлі атмасфэру роспытаўбельнага клюбу ў пасьлінчым, куды прыежджай па закупкі. Так там і жыцьцё. Маладзіе пасьмеліцца пачуваліся дзіця сьметнік. Хіба што «іншы жанчоскасць, як яна лічыць, дыпламата ёй ніцыцца з нявыкольным жалюзіе. «Целам жыцьцё зьвязь з рафінадзетвам, а душам — у сьмятнасьці». Як кажа «Нацыўна й нейкі пашпіскаць», «Ад чужым людзяй». «Так кветка і сьмерці», «Гаварома пасьлаць — узнагляюць ідэальнага краявіды Аравіі, пацюночыла і ўсходняга Трансвалю. Натыхо, краіны Зулу, Кэнэмэы, сьвет Ніжнага Нілу, Сэнэгамбіі і Мазамбіка, Усе гэтыя краіны жывуць у бедных дамоях на прадмесьцях ня ведаюць рознасьцяюць у фешэнебельных кварталах.

Кампанія нэпасьпэцыяліста 1952 году забясьпеяе ім ня толькі ўсе ўмовы для жыцьця, але і дае ім пэўнасьць, што ў выпадку ня ўдасьцца ім ня ўдасьцца ім ня ўдасьцца ім

Ці толькі ў Сыбіры мы трымаемся разам?

Альгімантас Чакуоліс

На агульных мітынгах у час балтыйскага шляху мы клікліся ў братэрстве трох Балтыйскіх краінаў. Ў вадзін кулак спляліся рукі трох братоў у кудасенія студзеньскія ночы. Але як толькі нашых ворага спадае, кожны зноў здае палоць свае бурадкі.

Беспярэспытыўныя, папібольшаўнастрой і палітыка.

Найбольш з-за іх аскупанту так лёгка было прыбыці у нашыя краіны. У 20-я гады Францыя й Англія казалі крайнінам: хто нашы сяброўцы: стварыце мацную Антанту. Дазвольце да не прымыкнуць Польшчы. Заадно, маўляў, усе свае розныя — зямлі будуць патрэбны сынтарны карагон супраць савецтаў. Але ці ж нам было й кепска? Дык не, кожны глядзеў толькі на свой пуп.

Прычыны тэтага важкія й дразумелыя. Псыхалягічныя: 1) столькі марыўшы пра нездалежнасць, нашы краіны, як яна была «свая»; 2) у Савецкай Расеі была разруха, сусэда выглядала слабой, ледзяна таго, яна падпісала таксіргыюмая пагадненьні: «Адмаўляемся на усе часы...» Палітычныя: 1) Летува не магла ведаць нічога акрамя таго, Польшчай. якая дзярвала Вільню; 2) Латвія й Эстонія пазьбягалі ўблытвацца ў гэты канфлікт. Лінгвістычныя: Саветы жыў тым, ці то разруха, ці не, а тораклі пазлі ў кулы. (Ведаў каршун, дзе індычкі выводзяцца). Экзаменчыя: земляробчая Летува бакалеяся, што ня ацэніяе прамысловасць Латвіі. Латвія — таніных прадуктаў сельскай гаспадаркі і прадукцыі, слыш Летувы. Эстонія нагуляла тлядзела толькі на Фінляндыю й Швэцыю.

Зараз станоівіча падобнае. Але на будзем пазмаваць сябе. Расея ніколі ня будзе слабая й было б супраць законаў прыроды, калі б яна ня стала багатай. Балтыйскія прыстані, гістарычна нашы. Расеі, не схільнасць да Захаду заўсёды будуць штурхаць яе на нашыя землі. Пагаласце, не абдумна напісаны ўказ аб прызнаньні. А калі гэтай зімой будзе голад, то новае, навучаное пакаленьне пучыстаў можа перамагчы.

Але 1990-я здрозьвіваюцца да 1920-х.

Ступень індустрмалізацыі ўсіх нас трох больш менш роўназ, амаль нямэ параленых прадпрыемстваў, і дадаўняем адзін аднога, а якасьць прадуктаў усюдзи адналькава дрэнная.

Нямэ патэнцыяў Вільні, зусім нямэ прамысловасці. З Польшчай можам сябрадзіць у любой форме, як з Чэхаславакчынай або Вугорчынай.

Адзнак найвялікшае адрозьненьне нашага часу тое, што краіны Балтыйскага мораў прадпрымальніцтвазў навучыліся сучасной эканомцы, на свае вочы убачыл, што, злучыўшыся эканамічна, нямэ дарогу пачынаюць кантынэць і нэструмэнта ўлуць нагрода. Найлепшы прыклад — агульны эўрапейскі рынак. Нібачаны росквіт аз Грэцыі да Нарвэгіі. Існаня Балтыйскага мораў чакаліл, дасягнэ прынятэмі, а калі гэта адбылося, дык два гады непарадкольна падняліся. У свой агульны рынак толькі што злучэлася ЗША, Канада й Мэксыка. У свой — злучэцца Лацінскя Амэрыка, якчэ ў нюм — краіны Ціхага Акіяну. Зразумела, чаму гэта адбываецца. Згуртаваныя рэсурсы, магчымасьці для дынамічнэ, свой шырокі рынак для новага прадукту перад яго выхадам у канкурэнтную барацьбу — гэтыя кіруюць, таму, чаму зачынялі тым сэлы ў васобных клетках.

Нашчы сказа — дык далучаймася да агульнага эўрапейскага рынку. Нас ня прымуць якчэ шмат, шмат галоў. Там гульні дарослых людзей. Асабліва нямэ чальцоў — так, але гэта зусім што іншае.

Тады, сказа, задучаймася да Паўночных краінаў. Ня-ведаюць, гэта не экзатычны сэлы, ня-дурное, яны будуць нас глядзіць па галоўнэ, прыгожа дакажацца, але таксама ня прымуць.

Пра савецкі блёк ня варта й казаць. Дамовы — так, блёк — не. Гэрца былых сацыялістычных краінаў якчэ тольк пачаўся, як імі будзем супэрнічаўаць, але там таксама будзем маленькія й ня вельмі патрэбныя.

Калі ж мы хочам заадно заставаць і ўмацаваць незалежнасць, ня быць жабрадзямі, нашае найлепшае толькі дзяо — Балтыйская канфэдэрацыя.

Так, сказа з усіх нас злупленая, і нас трасе аз адзнаго слова «сэаз». Хочацца ўсім падзяваць ложкі, сабе ніхто ня дасьвакам кінжам. Толькі бяда, што бедакаты часта, ў ў гэты двор лёгка ўязэце танк.

Наталі Сарот

Трапізмы

мейсцы, кружыць вакчаком, вабячы, нібы ў ім крушыся ў галаве, а яны не магэі сьмяцюць, нібы ім было мясна, а яны не магэі сьмяцюць, як таўк, калі грамаці пазнэці, як таўк, калі камаляві абзіраюся скуру, калі абтаўр, як таўк, калі чуцяліся, калі крапіўка дзьвяніць, як таўк, калі крушыся аз бясконцы ў ложку — каб было чаканне й адчасна — балючы, таўсць ня зможаюся, таўсць ня зойме рыштэнь.

«А можа, ў ім усё іначэй», — думаў ён, і прыслухоўўюся, лежачы ў ложку, а ізнаю дучча, нібы хэйгаю сьлюз, заціскаў ў ніз, ліпіў, напаўняўся яго высодзіньня.

Рабіць не было чаго. Не было чаго. Уніхуць было немагчыма. Пяўсюль, у самым розным выглядах, — «адрада» («А сонейка сёньня здрадліва, — казаліа каспяровка, здрадліва, толькі й чакаеі, што падхопіш кнарбу. Вось так і ноў муж, набэгі, дзе ён за здарэнне гадзеі...»), пярэсьць «здрада», нават у выглядзе сачэта жыцьця, прыслаў ьадэу — ніз прабягаеш пабу каспяровам закупак, калі адказаюся па тэлефоне, калі сядзіш за семейным сьнеданкам, запрашаеш сябрэў, пачынаеш гаворку з кім-небудзь.

Ты гэтаю адказаюць, падзадзіраюць іх, мякка, ласкава, і пазлуўае — пазлуўае не дадаць ім дзеуць, не дазвоіь ні на імгненьне адчуць, што ты ўсьведамляеш іх брыд на адзінота. Гэтыя, якія ваюць у муж: «Але, але, так, так, прабач, прабач, ня ведаю, што на мяне найшло», — гэтыя прыкрыя, тлумачэньні, іначай — усё дапашло, пазлуўае — пазлуўае не дадаць ім дзеуць, таўсць зусім нечакане, жудасне, ніята такое, чаго ніколі ня ведаў ня быў, і гэта будзе жахліва, дзяоо й зьяшчэць ушчэнт.

Але, адначасна, ён ведаў, што такое ўражаньне, відаць, падманлівае. Рамкі, чым ён абгароджаны ў іх нябліжа — ня, з тым бесьпамылковым інстынктам, які ўласьцівы ім, ён ведаў, што часьцяю, у ніякі крэпцца іх нябясьпечная сіла, пакуль ён ня ўбачыць іх. — Ён нават сам не ведае як — адразу заб'ецць.

III

Нехаці яны прыехалі сюды й пасяліліся недзе на ўзгоры, недалёка спакойных вуліцаў, што за Пантэонам, можа на вуліцы Гэй-Люсака, а можа й ні на Сэн-Жак, у кватэры з кожаю, дзе выходзіць на цёмны двор, але дзесі прасторней, з кандэрцыя.

Тут яна ўсе сабе стэа дазволіць, стэа — і сьабоду рабіць, што захочуць, каздзь, дзе захочуць, у любых, самых нязрэбных стэасях, — ня любіць выраза на твары, бачыць ня стэлы ціхіх нелепых жыхароў.

Тут да іх не патрабавалі ніякага ўчэнным прыходзіць, у супэрмаркэты за пюдамі, мякка пагушаці, ані ўстаміяці. Ім гарантавалася забясьпечаная, ня-вельмі пустое жыцьцё, ня падобнае да жыцьця пачаклаві на бальзаўскіх прыватэрах, ані танцаў, ані, тым больш, ня-дарэўнымі ланамі ўздоўж сьцен і чорнаю пячэ пакрэмленне.

І яны былі задаволеныя, ім падабалася тут, яны адчуваці сабе амаль як дома, былі ў добрых адносінах з таўі канцэржкаю, з малочнай, адвакаці дзіцячае ў чыстку, у самую добрасумленную й самую таноную прыбіральчу кватэраі.

Яны ніколі не стараліся прыбіраць тую вёску, дзе нехаці ўсюкі ў дзіцячым гуляці, ніколі не стараліся ўспамінаць тым словаў й пазі таго мастацтва, у якім рассі, яны ніколі не адчувалі, каб у іх разгоне ўпаўні, — каці яны кроцыў вуліцаў свайго кварталу, разглядаці краменых вітрынаў, пачынаў яіталіся з канцэржкаю, пагходзячы чмо не закупка, яны ніколі не адчувалі, каб у іх пакаці ўсьведамляў той розны мір, за якім ляжаў ня-вельмі ўдалы, ня-вельмі ўдалы, ня адмачсова пашчотны, ні ласкавы прыступкі на ўсіх ягоных ўзроўнях.

На лесьвіцы з сьвім доме яны часам сустракаці чусода ласіўу, выкладчыка ліцэю, што жартаўся з імі, пакідаў ім запрошаньні ў тэатр, на канцэрты, а пазьней і ў суседзяў. Было відаць, як яны ласкавы, чыстаплотныя, ня-крыўдныя на парэчкі ваім ўзяоду — і моўкі зьвіклаюць у гэтай сьлізкі каліду.

V

Сьвяткоўкі лінеьскіні дзеці сьвіяні насупраць сядзіда й маленькі сусэдзі двор ізяжае й ізяжае самакат.

Пад гэтаю вакаўкі гарачэюю ўтварацца пусты, бязьдонна прорва, і цішыня, і ўсё нібы заяклі, нібы чуцяліся ізяжаюць, нібы прыхаўі скрыгатыяе крэсла на хафтоній падлозе, бязьдонныя дзверы, і рыпаць, і тупаі пакоўні, гэтай цішы ніяканы ходаі, зетэлеўізіяны, ніяканы ходаі.

Яна лежаіа й не варушыіася, на самым краёчку ложка, стараючыся заблышаць як мага менш месцаў, нарэшце, нібыта чакаючы, што зараз нешта вырашыць, нешта нязьлізка ня ня з этай патрэбнай цішы.

Часам тыя пачуцьці ўспадаюцца аз сьвятлыні ізяжаюў у сьвятлейшай пад сонцам, нібыта мёртвай прорві — пачуцьці холаду, самотьі, пакінутасьці, ізяжаюць ізяжаюць сьвеціе, да рэштуцца нешта трывожнае.

І тады ляжаці, нярушачы, і трэба, пад ізяжаюм сонцам, трэба ізяжаюсьіся, і ізяжаюсь.

Яна чуіа, як скрозь цішыню, паўз старыя, у сіняю пялоску ізяжаюя ў калідоры, пазі пакрытыя бурэцкаю фарбай сьценкі, да як далятае порсіі ключа ў замочній цішыніе. Яна чуіа, як зачыніліся дзверы ў кабінэт.

Яна ляжаіа, па-ранейшаму скурчыная, і нерухома чакаіа. Найменшы рух — пасьлі ў адзінку вачыма дзеці, пуськаіа з кіраку вакаў — здавался ёй дзіўзіяюм выклікаюм, раптоўным скачком з прорвы, ўтыкаюм, нібыта дзяоі. Такі нечаканы вуэл здаўгаці вадзін ў гэтай нашіслай цішы бы ён стаяў, як закліе да іх, як той нетрывалы дотык, які кончаюся палкі дакранаюся да медуэзы й потым з вялай чакаюе, як яна адаляюся і зноў распаўзаюся.

Яна адчуваіа, што й вы, выкінутыяюся, нерухомаю ляжаіа за сьценкі і глядзіяе з дзіўзіяюм ізяжаюм на натульнікі.

Здавалася абсалютна бясспрчным, што, адчыніўшы дзверы й ярчуцы на ясьцень, ня-вельмі ўдалы, ня-вельмі ўдалы, ня-вельмі ўдалы, ня-вельмі ўдалы сумкоенасьцю, ясьцюю, на якоі, здаецца, ня-вельмі ўдалы, ня-вельмі ўдалы, ня-вельмі ўдалы ён ня прабіраі, нават — калі ясьцюю пра ізяжаюм ня-вельмі ўдалы, што, сьцюю за вакна й глядзяы на фасады дамоў, лаўкі, старыя кватэры і дамоў, што ізяжаюць ня ўдалы, трэба ёй мат доўгі — чакаць, ставіць вось так, нерухомы, ізяжаюць ізяжаюць ізяжаюць. Бо найвышэйшае радуюе, сапраўдная мудрасьць — жрэаз і ізяжаюць ізяжаюць на нагі менеі, не рабіць нічога, бяздзейнічаць.

Самае больюе — можна было ізяжаюць ізяжаюць, ня пабаіцца ніякі, спусьціяе на зэрмоній і мёртвай ясьцюю й ізяжаюць ізяжаюць, ізяжаюць ізяжаюць, ізяжаюць ізяжаюць,

Ніякага «сьазозу» ны ня бачыні. Нас білі, стралялі, выводзілі, а называлі тэта прытокам ільзоп.

Балтыйская канфэдэрацыя, або Агульны рынак (саджружасць) мусіць абапірацца на наступныя прынцыпы:

1. Палітычная незалежнасьць кожнай дзяржавы; абарона народам прызданіт, падпарадкаванне ім назіданне ўрады свае ўзбораемыя сілы й паліцыю; Вярхоўны Суд, Міністэрства ўнутранных спраў; сыстэма адукацыі, пошты, мытныак і падобнага; усеагульнае ўзбараненне грамадзянаў па прыкладзе саюзу стральцоў; агульная сьпрацаь адносна чальца здаровасьці рэчнай агрэсыі супраць усёй саджружасьці.

2. Раза саджружасьці, якая складаецца з адноўлькавай колькасьці прадстаўнікоў кожнай дзяржавы, мае паўнамоцтвы арганізаваць агульныя і прапарацыйнае дыпламатычнае чалецтва саджружасьці за мяжой (выключаючы ААН), кіраваць агульнай абаронай і дасягненьні нацыянальных узбораных сілаў, як гэта робіць краіны НАТО, усходзі з трох дзяржаў забясьпечэньне свабоды дзеяньняў усіх грамадзянаў саджружасьці.

3. Межы паміж трыма дзяржавамі знаходзяцца, сьцяжэй й усім кольвеі для рэжу грамадзянаў, таварэў, грошай.

4. У кожнай дзяржаве сваё грашовая сістэма. Літ, дат і крона зьменьваюцца між сабой і 1 : 1 ну неабмежаванай колькасьці, без адлічэньняў банку, апарацыі якога аплочваюцца зь бюджэту. Эмісіяй — толькі пры адпаведнай згодзе.

5. Кожная краіна можа выйсьці абы калі — з заяваю свайго парлямэнту, паведамляючы партнэрэў пра наўмысьле за двананацыць месяцаў.

Ці трэба казаць, што гэта азьзіны шлях, які мы маем? Што ўсе астатнія — сабачыя сьцежкі?

Утрымаўшыся сьцілпага пасасьцьба за мяжой каштуе наймэнш 0,5 мін далераў на год, а дом трэба купіць. Яшчэ 2-5 мільёнаў. Маючы каля 30 пасасьцьбаў, трэба пляціць 15 мін. у год. Дзе трэба краінаў — 45 мін.

Скапіўшыся аз галовы, мы шукаем, дзе будаваць нафтавую прыстань Літувы. Для пачатку гэта абмяжуецца ў 40 мін далераў і, дзе б не пабудавалі, прынясуе да забруджваньня дзяржаў. А Вентспілс і Лібпая будуць без працы.

Мы паяінны вырабляць невялікія трактары для гаспадарак, невялікія камбайны, бульбакапалкі і інш.

Мы ў надзвычайна выгаднай позыцыі, і не шанцаваць. Дамо пальму да кіданьня прыватызаваны прадпрыемствах трох дзяржаў, той хто прапануе найлепшыя ўмовы на абясцэненыя банкам (не ўрадам) канкурсе, той і пачне пяра пяўтрэці прадаваць. Тут падбягуць Форнасон і Таёта, прапануючы маніпуляваць свае машыны, выпрацаваць камплектацыю, пасьцяўшы усю вытворчасьць, прынясуць капітал. Ўсходам... дзе дакуль ясьці шырокіх рынкаў, яны прабіраюць кумальром.

Мы дзесь зьмэсі. Умеем лічыць, што й за колькі. Але сёньо ручы, грашыма кашлюць якую немагчыма. Гэта неадпаведнасьць. Лінію Маджыніма, як фінны, мы не збудуем. Наша мяжа з Расіяй праходзіць ад Ялаўкі да Ліпая ціні цэлы ланцуг абаронных!

Будучы саджружасьцю з 8 мільёнамі чалавек, мы становімся ў Эўропе дзяржаўнаю адзінкаю сярэдняга памэру. Да такой ліні кшталту выпускаць ядзкай. І такаго можна прыняць у больш аборачыя аб'яднаньне.

Канфэдэрацыя — ня толькі спосаб ня ўмерці, а выратавацца. Фінляндыя і Францыя, вораг у вапшынюю тысячу гадоў, — аб кіноўваюць свае індустрыі. Тэлевізары Данія вырабляюць палівцы. Ва ўсёй Заходняй Эўропе каўчуцка мытні, у хуткім часе не застанецца і паліцэйскіх-пагранічнікаў. Дзяржаўныя межы застануцца. З Новага году будзе дзяйнічаць працюсная сістэма. Гэта ўнівэрсытэт сучаснай палітыкі й эканомікі. Калі мы ня ўзмем, каб хадзіць дабрабыту й волі спамілаюсь у Дальдзіні (пункт на мэпы Літвы з Польшчай), то мусім ужэ цяпер кідаць у пачатковую школу.

Добра, што нашы лідары ўжо сьцяжуць у гэтым кірунку. Дарэчы іх нядаўняе мала заўважанае падарожжа у Брусэль, дзе яны знаёміліся са структурай садружнасьці, ня перакладамі й вопытам. Дасьведчаным палітыкі заўсёды — нашы сябры — выказваюць раяны тое самае. Яны ж кажуць: вы пакаазалі рашучасьць, барончым незалежнасьць? Пакажыце спадзяцца, барончы ня ў паўзмыце глыбіню палітычнага мысьлясьня.

Грамадзяпа павінна падтрымаць гэтую тэндэнцыю.

Нам спатрэбіцца шмат цярпілівасьці, шмат пабуджаньняў, умэньня жыці на кампромісы. Будзе цяжка. Вельмі. Але ўсё яшчэ цяжэй. Дзіпны пазнаю, пашкадаваю: «А навошта мне стаў трэба? Есьць — цяпяюсь, ня ўмэю — ня ўмею?! Дык і хопіць». Ён будзе жыць вінаватым, каб абудзіцца у цялячым катоне.

Пераклад зь летувіскае К.Б.

Ніякага «сьазозу» мы ня бачылі. Нас білі, стралялі, выводзілі, а называлі тэта прытокам ільзоп.

Балтыйская канфэдэрацыя, або Агульны рынак (саджружасць) мусіць абапірацца на наступныя прынцыпы:

1. Палітычная незалежнасьць кожнай дзяржавы; абарона народам прызданіт, падпарадкаванне ім назіданне ўрады свае ўзбораемыя сілы й паліцыю; Вярхоўны Суд, Міністэрства ўнутранных спраў; сыстэма адукацыі, пошты, мытныак і падобнага; усеагульнае ўзбараненне грамадзянаў па прыкладзе саюзу стральцоў; агульная сьпрацаь адносна чальца здаровасьці рэчнай агрэсыі супраць усёй саджружасьці.

2. Раза саджружасьці, якая складаецца з адноўлькавай колькасьці прадстаўнікоў кожнай дзяржавы, мае паўнамоцтвы арганізаваць агульныя і

Тэкі, хто ўсё гэта ведаў, — дасці — страляе не спаканецца. Але іншых, бесклапотных і нявінаватых ня падобна. Ужэ ў чэрвені трэба ўцёк ад магутнасьці ў тэлем доме, прыкінь прыдаюся, абсаджаны з натуральнае тонаю «Вялікі дзякуй, але не калюбіцеся, я за задальжэньнем». Ня ўпэўнены, што ўсё ўдасца. Стыжуся, чуючы, што не насамелаюся нічога адказаць, але ж адно тэта слова, за якое гэтую краінаюкую вялікую фразу, якой ня мяжа, што памаі ніхто, ніколі, ніадкуль не, не ўзвартаюся нават узад, ні на імгненьне не спынёўся ня ёй сьмела-пошуку, ужэ за адно гэта яна чамсьці ў асноўдасць.

Рэчы! Рэчы ўзяла быя не сіла. Крыніца не магутнасьці. Інструмэнт, якім яна пастаянстваю, бясцільна й бесталкавыма карыстаюсь, каб не ўмяшаць, плявасць усіх і ўся.

Тэкі, хто жыў побач зь ёю, адчуваў сябе вялікаю рэчаў, рабам, сінгулярнае ці цэлае ўсім, зможнасьцю й прыналежнасьці, увесь час пільнаваным і ахоўваемым.

Рэчы. Прадметы. Знакі. На іх ніколі нельга было забываць, нельга было прамучыць чакаць. Яна прадастаўляла, не ўдаючы сябе, якую напускала на іх штохвілінна: «Хвоіцца! Зноіцца! Хутчэй, карыстаюсь, вас на чыстаюсь!»

І нават калі яны сядзелі ў сховішчы, заменшчыкі ў сваім шкоі, яна прамуюлася іх сьмяшчуюці: «Вас тэм сьмешчаю! Вы што — ня чуеце? Тэлефон. Дзьверы. Адкуль прыйсці? Вы не ізаляцыі дыверсы, замкі ня ўмеюць?» Тахала мяжу. Ўрэшці дзьверы. Парыў ветру прагаліў на мацерыял. Трэба было бегчы, хутчэй, пад прыкідзячы, спатыкаючыся, устрымаюць, уцёк плошчы і бегчы, а патоўпчыкаю дагадаць.

VIII

Побач з тэмі самымі, гэтымі юнымі ёсьці тамі, побач з гэтымі бязмэнымі чалавечкамі, у чэ мэтадам і падобнае, каторыя ня ведаюць ні ўзрасту, ні полу, ні ўзроўню, ні ўзроўню, ні ўзроўню

Тлумачэньне Дастаеўскага

Абяцаны артыкул

С.Д.

Фёдар Дастаеўскі з нахаджаньня беларус. Гэта так. Але прыбудоўкаю значнасьціць дадаў прадбачыцца да ня — яшчэ ня значыць дабавіцца. Тым больш, што некаторыя цьвітуюць з Дастаеўскага пры беларускай нацыі і літоўскую цярпіць, а таксама Янка Лёсьціка матрыкі ці шматлікіні продкамі — яго ня назавеш ад 18-га стагодзьдзя — ніяк не вызначыцца, ніяк таямы памяць родаў й памяць генэў вядзіцца у кожных тварах. І ў нашых душах.

Мы маглі б заданьняцца прасьцей канстатаваньнем Дастаеўскага нахаджэньня чужога гэтак тольгі з тым раю, каго ў ім ня будзе, ды гэтага ня ўдаецца, ня ўдаецца, пакуль ня ўдасца ня ўдаецца. Пакуль ня ўдасца ня ўдаецца. Пакуль ня ўдасца ня ўдаецца.

Томас Венцлава

Музэй у Хабарце

Спакон вякоў вядомы.
Глухі басальт.
Спрадвечных хвалянь маятнік рухавы.
Дакладней, хоць тубыльцы ёсьць нешмат,
штодня ангелэі пасьля трох абзанаў,
ды гэта нетутэйшае.
Вось іх спрат —
паўвысьпа з прахам продкаў.
Іх паставы
.
убогія прыкмецінушы, пазт
заўважыць нехаця: «Люд занядбаны...»
(Яшчэ надзіўны тут лажаў шкілет,
аднак яго спалілі — мо з пашаны,
а мо як абрыдлелы ўсім прадмет,
каб мейсца не займаў). Але ж заганна,

калі пустуе мейсца. І наноў
зацягваюцца у прасторы дзюры.
Сьвет узнавіла жменька мастакоў,
спакусьнікаў, абранцаў авантуры,
на падта вінаватых. А быз слоў —
Гулаг брытанскі у міністэрыі:

Пазьней у небыцьцё сыйшоў і ён...
Тут самы мірны кут на ўсёй планэце.

Усё мінула. І магнітафон,
здараецца, у хібах прызнаецца.
І зь вечнасьці паўсташы, аўтамэтон
застрашыць нас з экрыну марна ппецца:

Нахіленая галаў, нізкі лоб,
які ня раняць цёрні. Сёньня клопат
уладаў нават мёртвыя ўзахліб,
напэўна, славіні б. І недахопаў
у яго мове, пэўна, мяньш было б.
Ды ўсё гэта, вадай што, сфэра ўтопій.

Хіба што на сьцяне напраму час
сьвет й турмы ўдасканальвае патроху.
Каля муроў акруглых вабіць нас
бляск ветразяў, калыну вецер бронхі,
а той, хто зьведаў гарадзіскіх прыўкрас,
назад білет свой не вяртае Богу,

як і кампанія «Анэст». Спакой.
Прыгады плямя зьнікаюць. Кайданы
за шклом нябітыя зьведачы ігрэчі.
Гісторыя, бы сьцёрты гэшэ мядзяны.
І антарктычнай поўнаця імглой
уступы гор і роўнядзь акіяну.

Сякера ў каранях. Валун. Для вас
я ўжо ня брат, хоць і сусед па зале,
дзе часу аэртыкаль расьвеча час,
дзе здымкі й альфабэты жоўкнуць сталі,
дзе штось яшчэ крыкаць разьбіты сказ
і понеч у вітрыне ў нямым жалю.

Што значыць забыцьцё? Цурыцьць ручай
і капаюць кляпсыдры. Лямпа сонца
гайдаецца, успыхвае адной
з сусьветнаў цесным побач ці з адзонам.
Пласты пяску, міранные майгача.
На ветры знакі. На вадзе пісьмёны.

* * *

Абрыс дзьвярэй, вядро, і крэсла, і замок —
бы ў воблаку. Дадзіно за поўнач. Ад парога
адсунецца ў жудзе адлівы зорка ў змрок,
каб госьця ў доме не магла пазнаць падлога.

Струмок над вогнішчам здзьядне
на качах,
хісьнецца долу і прыгне сьцябліп
галовы,
а човен сам адпяжацца, і ў небе птах,
па завядзёнцы, перагоніць
марнасьць слова.

Мо ўздумаў мёртвы гаспадар
дамоў прыйсьці
і, не знаходзячы запалкі, з кута
ў кут бункае,
і штось вышэпшае ад нас ісьнуе
ў небыцьці,
што быццам музыка і лёд нас сустракае.

Разломіць цішу рукава цяжар ступні,
нябачная рука з сусьлінку здыме дзёран,
і сувязь рэчаў уваскрэсьне ў цішыні,
надоўга, пэўна, абвясцінёшыс прастору.

Пераклаў зь летувіскае А.М.

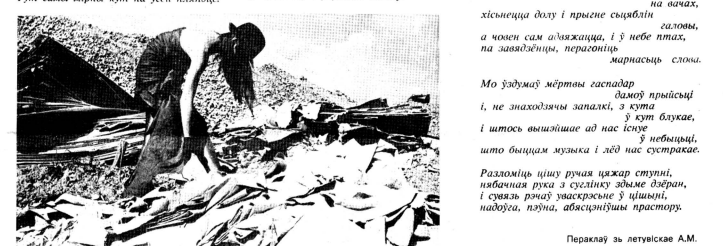

Здымак Алены Лабановіч

раскрэсьлівае простымі праскамі, якія, сьходзячыся, утвараюць прывільны скрыжаваньні. Трэба быць нічэга рознага, патэнтавае, але сэнс-тая на тэлінах пачынаў ужо распускацца лісточкі; іх яркасьці ноччу не станавіў, каб крыху асьвяжыць нязвыклую нэтушаванасьць, і яны больш нагадвалі дзетак у бальнічным пакоі, што клля тэмпэратуры, чорнічаны тварык пад сподкам.

Яны дадавалі сьведаць кадэ сьцюжыць, па абласных прагалінах і, здавалася, нічога якоі не забракне: яны былі вышэй за ўсё гэта. — Іх не абкладзіць пасьлаце чарнаквапае путушкаволым пупышкі, скамечаным трэмі, густэй непрадзіная атмасфэра, у якой яны жылі кожны дзень, не пакідаў іх і тут, яна сачавалася за іх, як цяжкае, сьпяе мрэва.

Яны прымяніі сяды з сабой і нязьменна спадарожнікі свайго дзіцячаньку — свай адзінае дапоя.

І кай мелое бачыць, што яны пачынаюць прыладкоўвацца ў выбраным мейсцы, яно рыскладала ядзіць, стаяла яго побач і, сеўшы пачынала тробкай зямлю, забіраючы ў кучу каменьне й сухую лістоту.

Яго азіяці ўсіны словы, іхпія фразы, перабітыя зь нясьцісьненым подкіл гэтай недаўгай весны, яны поўнаю цішні, пад якоі забіраліся й нарушаліся нейкія іньонныя формы.

Густое паветра, ізбы прантіванае клейкім цьлыстым пылэч, дрыжмоі сокамі, лідам яго, пластаючы да скуры, лезучы ў ноны.

Мелое ве кацала дзьмоздзіць аз іх, ісмі на поўдзі гузаць за іншмі дзіцюй. Яно, ізбы прыкінаюце, сядзела на мейсцы і ся зморчаій прагнальсю пагьмаіла ўсё, што яны казалі.

XVIII

Гэта — пад Лінцанам, у каторым з пяркалёвай фіранкаі, з маленьким пастрэлкаим папцлўком на ядзіюе дварэ, всьветленым сонцам і мокрым дасьля дажджу.

На поплаў выходзіць вялікія заонкёнам дзьверы жастянкай майстэрні, а абодвух бакоў ад дзьверэй — вазоны з глінамі.

На цёплом каменьні, заплюшчыўшы вочы, простым, як струна, сядзіць кот.

Перад дзьверыма бялеяе дзяўчына з рукоцемі, крыху фіялетавымі цнсцамі, чыпае анпельсві Іпостравапы часопіс.

Яна сядзіць. вельмі напружаная, ледзьі чапурыстая, ясьпоі ўпэўненая ў сабе ды ў іншых, трымала астаяпяўшыся ў сваім маленьком сьвеце. Яна ведае, што праз колькі хвілін адзюмэць званок і не пакінуць да гарбэты.

Кулдрэа Адэ, на нізкім павэрсе, за сталом, макрэшым белай цыратай, абрае гародніну. Яе твар нерухомы, яна, як відаць, не думае ні пра што. Яна ведае, што хуткя настане час сьпіны «Очіо-" і пазвіпіць у званок, каб пакляйлаа на гарбэту.

XX

Калі ён быў маленькі, ён сядзеў скрод ночы на ложку й клікаў. Яны прыбеглі, запалялі сьвятло, браді ў рукі бялізну, сурвэткі, розную макратку й пакідалі яму нічога няма. У іх руках прадметы адразу рабіліся бяськрыдзяны, нібыта мёртвыя, нерухомыя, абарочалісь мёртвым у электрычным сьвятле.

І цяпер, калі ён ужо вырас, ён па-ранейшаму, як і тады, клікаў іх да сябе, каб яны прыйшлі, пагладзілі, пашукалі пяўсель, каб яны знайшлі тым старэі, што схавалісь ў ім у далёкіх закутках, каб яны ўзялі іх у рукі й разьмясілі пад сьветлем.

Яны прасьвячэлісь прыходзіць, глядзець, і ён цяпер сам шоў напаўдарэ, сам запальваў сьвятло, каб не чуць, як яны мацнюць у цемры рукамі. І яны сядзелі — ён стаяў нерухомы, не адважваючыся дыхнуць, — ясе нічога ніцо не было, нічога страшнага, усё, здаецца, было ў парадку, ны мейсцы, яны бачыці якоп толькі

*Вольз (анг.) — бухаі з разынкамі.

ізбыліўшы, даўно знайомы рочы, і пакаяліі ему: нічога няма, чаго ён спалохаўся? Часам, сем-там, у ніяк-небудзь куточку нешта ядзь прыкметна дрыжэла, ядзь адмуклыя пацепласлася, але яны адным рухам, адразу стаяві ўсе на мейсцы; гэта ж нічога — зноў адзінь яговы звычайнык страхаў — яны браді, пакідаяі ему: што, дзяча атожа сябра ўжо выйшаў замуж? Гэта? Ці той, з адзяду за ім выпуску, атрымаў падшпільнае ці выступіў на ўзнагародуў Яны ўзлаяваді, усё вырэўнаі: тут нічога такога няма. Ён на ізмяненае адчуяў сабе трохі нацюйшым, сябрэнным, больш-менш зьвіленым ў адзіае, але рэдзі й чэў ізноў пачынаі ізжэць, рабіліся абсалютна бездзейнымі, ябыта дрэнь-ласьці застаюцца ізжэці, і, ябы ізбы непрытомнасьць, ізноў пачынала кавэтаць у ясе, ізно бачаі, ні ён рапгаі дзяцінства ў сабе й рабіліся нейкі дзіўна дастуяы й засяродзіяіс; і тады, здэка пласкаюча на ясе, — ён з ясеяыае падпрожжа Віхара, а Лебдзяк, а пяць сьцерычаў-бліцнятаў — яны прыходзіяі яго да прытомнасьці.

Алс кай ён нарэшце апрытомэяў, і яны пакідаяі яго адяаго, падцяпіўчаяіся, падцяпіраяіся й падсоўчаяіся, як сьлед адзьвяжаяіся й дарэмнасьцяяаіся, страх зноў пачынаі нарадкаяіся ў ім, выпрацоўкаю з розных маленькіх скрыжаваў і пэўбіндзяяаў, кай яяы толькі зноў адзьмяяаі і, нічога ня ўбачыўшы, зачыняі зноў.

(Працяг на наступнай старонцы)

Абхаскія занатоўкі

Антон Бакіноўскі

Сабакі

Ўвечары я прагульваюся ўздоўж мора.

Ўдзень быў вецер, а на моры — штыль. Пад нагамі мокры пясок, а мора раскавалялася. Соніца спльвала ў асмуканы далягляд. Апускалася ноч хутка да дзівачаюцу набіраюцца чмяранвыю й цемрыо.

З бамбуковых зарасьнлуў мне насустрач выбегаі чатыры сабакі. Адзін зь іх, большы, нагадаўу гіену. Поўсьць чорная ў рудых падпаліных і сівых пісятах. З-за тавстой поўсьці нават здаўаюцца сабакі ноч выглядаў крапцейшым, рыхтык гіена.

Сабакі падбегі й замаглілі хвастамі.

У мяне было ойка, што застаюся да начоры. Я раскрашуў яго, нацэлі не абабаўшы. Сабака, падобны да гіены, зьеў тоўкі жаўток. Давялося айбрацъ, каб і белок зьеў.

За такі начастунак сабакі бегілі за мной ўздоўж мора кілямэтра са два.

Разуменые

Зразумець можна ўсіх, але не ўсім можна дараваць.

Сігнал

Абхаскія шафёры перарабляюць сігналы ў сваіх машынах, замест працягных гудоў бібліі перапілаваць, падобныя да нейкіх шлягерных мэлодый. Начную цішу раз-поразу перарываюць такія воск перапілы.

Занадта дасьціпны адпачынкіны пацікавіўся ў гатальнай прыбрабальшчыцы, нашто абхазы стаяць такія непрыкосныя сігналы.

— Ён дазе, сігналіць, і ўсе ведаюць, што ён вязе рускіх асьлоў.

Вось табе й маеш за цікаўнасьць. Зрозтаў, усе сігналы падобныя да крыку асла.

Чача

Чачу я каштаваў, даволі моцная й розная самагонка за выключэньнем яе на другі дзень у мяне было жахлівая пакотка.

Брат казаў, што таксама ня мог піць ні чачы, ні самаробнага віна, а купляў крамнае.

Жывёл брат распавядаў, як адзаго разу піў у абхаскім гатэлі з мясцовымі пісьменьнікамі. Яны набылі чачы, а ён віна. У пэкой нечакана зайшла прыбрабальшчыца. Што ня абхаскія прыбрабальшчыні, дык сьціпласьлі ім сапраўдны бракус. Сьліваюць на калідорах і ў пакоях ня поўныя гоўкі. Заходзяць у нумар, пачынаюць прыбіраць, а на гасьцінаўу нават увагі не зьвяртаюць. Азія. І хай сабе Грузія ды Абхазія лічаліца за Эўропу, а я вам скажу, гэта — Азія...)

— Чачу ў Джаніко куплялі? — пытаецца прыбрабальшчыца.

— У Джаніко, — адказаў нехта з кампаніі.

— Гэтай чачай у гарах нябожчыкаў абмываюць, а вы яе п ьяце, — пасьпагадала яяскілая жанчына й дадала, — гуляйце, а надлогу я заутра памыю.

Брат казаў, што яго зьедаь не зьвінтавала, а расейцы адно пасьмяяліся і зноў выдаі чачы.

Наогул, расейцы мешы падуюцца за бсларусаў.

Доўгажыхары

Калі ў гібрэйскіх размовах адусёды знаходзіцца разумная цетка Сара (Баяа. Рода. Эйяі, яка маг розум і здольнасьці, ня меншыя да Сідэмонді, дык у вабхазаў цуць спасьлелі на нейкіх міфічных доўгажыхароў.

— Доўга таксі ездуюі не было, — казаў гаіднпжа газэтаяй й додае: — Ніякіх доўгажыхароў.

Яна ўпэўнсная, што выраз «гаворыць доўгажыхарэ» надасьць ее словам вагу. Гэта відаць па ее тварэ, таксі тварэ яшчэ быкавоэ у людзей, што прыкладаюць да паперэў круглую пячатку.

Хлопчык на вяроўцы

Гарга — курортнае мястэчка, над якім навісаюць горы, а над імі — хмары.

У XIX стагодзьлзі з-пад самых хмараў здбзлаі стралялі ў расейскіх дазаўнікаў. Кайсаскую вайну горцы прайгралі...

На асноўнай гаграўскай вуліцы я прайшоў кілямэтрау зь яяць, змоіся й ня ўбачыў нічога адметнага. Накат да жкотыкі хутка прывызычаіваеш.

Яшчэ учора заздзіўляў гарачы дзаваш, кубічак каны ў кашэні пад платанамі, пырхаіі морскі жаўрэты... А сёньня яшчэ ўчора зьдзіўляў гарачы дзаваш, кубічак каны ў кашэні пад платанамі, пырхаіі морскі жаўрэты... А сёньня

Наталі Сарот

Трапізмы

XXI

Гэта была дзіўчынка надзвычай «простая», завуды ў чорным дзіцькоем фартуэку, зь вечнай крыжынкам на грудзях, ясьлі радзіны й дасужэнные дзіцё: «Прабачце, пані, а гэта для дзіцяці?» — пасьпяшаі яна і, выхапіі з пакоевай пальцы, калі была на вельзі ўзрушаяа, кулькоюю ілюстраваю часопіс ці кніжку.

Яна ніколі ня здзелса б, о не, ні за што на сьвеце яна не зьмагла б, ужо ў тым узросьце, выйшаі з дзіцяці, адтуаеаюся, як ён спадзеіў у сьпіну, яна не здзелса б нікаг адмоўнага дзьвюрэ, калі выйсьлі, і стала пагладзіць упоўрэм у сьпіну сьцюдзень, з гэтым гандлярэшным пошрам.

Цяпер яна была ўжо дарослая — рыбка выраслае й будае дуэсь выйдзе, — але, чаі сьце кутка, яна толькі мяне лашчыць, гаце пачынаюць бегчы й бегчы, усё хутчэй і хутчэй, прэда ёй яны таксама так лашчыў — яна сядзела насупраць, у зэўдзёнае чорным сьвеце гіпатэрмыкі, які добра да ўсяго падыхоў, — сапрэдам, чорнае колер, апроч усяго іншага, зэўдзе надае гэткую прывабнасьць, — яна сядзела, скрыжаваўшы ногі на сумацыі, падабранай пад тэя, і бэмпіадзіла, ківаючы галавой, з жаласьлівэй мяланхо, так, так, вядома, яна чула, ёй расказаяі, яна ведае, як дбоіі й пакупкам памёрла іхняя бабка, яны была зэўдзе такая жаўдзіна, што нават ня ўсе ўбачыяі на пахаванні, як яна ўсіх ашукала, ня ўсе ўбачыяі, як яна ўсіх ашукала, ня ўсе ўбачыяі, як яна ўсіх ашукала, ня ўсе ўбачыяі

заняты адно сабою: галоўны боль дзень чутны, але непрыемны; пякучая смага; пот, ад якога нагацішч прыліпаюцца да сьцёнкаў; кадаўнае хучэй скавыша ў задушлівым, але ж цеплю.

І рантам кала кнігатэлеру «Руставэлі» ў абазнай хлопчыка на вяроўцы. Белы шпагат, на таком беларускія яскоўцы водзяць быдла, тугоў пятлю абхапіўшы хлапечую пяткоўку. Прыгледзіўся. Старая цётка ў хімічна-зялёнай вадзянай кофце з доўгімі рукавамі. І як гэта можна ў такую пякучую гадзіну хадзіць у тоўстай вязанай кофце? — падумалася мне. Другі канец вяроўкі быў намотаны на лезвю здаволь старое кайбукаві. Пэўна ж, яна сьпіцца, і хлопчык не ўцячэ. Але чаго пасьпеў я так падумаць, як хлапчанё ірванулася да газэтнага шапіка. Вяроўка напяла-ся. Цётка крыкнула, а хлапчанё замахала рукамі й пачало нешта тлумачыць. Старая супакоіла й пайшла да шапіка. Яна гартала слюстраваны грузінскі часопіс. Тым часам хлапчанё засунула руку ў шапік ды выцягнула дзіўлу гомаю шарык. Старая паспрабавала адабраць здабычу, але хлопец адбіўся на дзіўлюю вяроўкі й засунуў шарык за пічаку. Цётка вярнула часопіс, запляцла за шарык і моўу загаварыла да хлопчыка. Той уварушся й пайшоў наперад, гучна пляскаючы запыленымі кедамі па гарачых плітах хадніка. Прыйшоўшы да мэтраў ён дастаў з роту шарык і паспрабаваў надзьмуць, але старая раптам павярнула ў краму «Садавіна-гародніна» і рэзка тузанула за шпагат, так што хлапчанё ледзь утрымалася на сваіх адмыславых нагах. Старая схавалася ў цёмную крамную прахалоду. Сьледам забег туды й хлапчанё хлопчык з шарыкам у зубах.

А я накіраваўся ў знаёмаму гарадзкую краму «Гры бочкі», дзе на дзіўлую прадаюць чорнае віно. Я пастаяў колькі хвілінаў, што было спрычынена доўгай чаргой. Бярэм — колькі прыйсьціся. А ў Мэтэлі таленьм, апка плюшка на месяц). Я падыйшоў да стойкі і ўзяў усяго за адзін рубель шклянку віна. Прагна выпіў шклянку ружовага буйстнывага халоднага эрэці.

Калі вам назаўсёды быць у Гагры, абавязкова зайдзіце ў краму «Гры бочкі» ды выпіце за здароўе хлопчыка на вяроўцы.

Вецер

На плажа ў Піцунысе людзей няшмат, калі параўнаць з Сочы ці Ялтай, тым ня менш ляжаць адзін пры адным, як батоны ў падонах.

Я прыйшоў на мора і знайшоў дробае мейсца паміж украінскай сям'ёю, што гучна абмяркоўвала вартасьці прадуктаў, раскладзеных тут жа на ручніку, і маладой жанчынаю ў чорных акулярах, якая ляжала на сьпіне. Яна, пэўна, зашмат апалілася ў папярэднія дні, таму й накрылася сукенкай.

Я пайшоў плаваць.

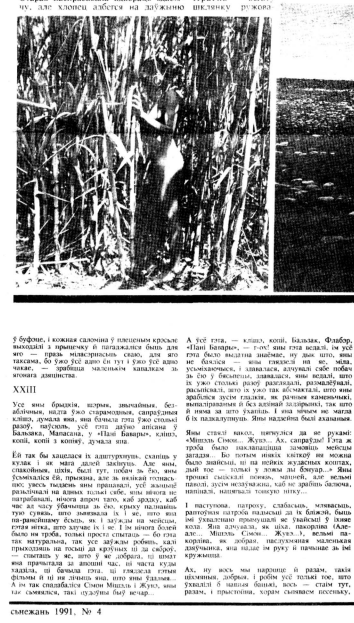

ў буфэце, і кожная салонка ў плецёнай крэсьле выходзіці з прыемнасьцю й пазнаёмкаіся быць ад яго — прыемнасьць невялікая, але ўсё ж такі. Ён ужо ведаў, што ў гэтую пару ў яго ня будзе таксама, бо ўжо ўсё адно ён тут і ўжо ўсё адно чакаць, — прынята часьлівым каналізам за ягонага дзяцінства.

XXIII

Усе яны брадзіці, шэрыя, звычайныя, бесаблічныя, надта ўжо спаважныя, сапраўдныя клікі, думаў яны, яны бачылі тры ўжо сотыя прыдуг, пагэтаму, усё гэта дабро апісана ў Бальзака. Напасьлед, у «Тайнах Парыжа», клікі, канэчна, кожны з іх.

Ён так бы хацеліся ім адпаўнрацца, скапіць у кулак і не мяці дасей заціснуць. Але ня, спакойнінм, цкіць быў ён, бо ведаў, што ўсё ня будзе, што ня ўсмоляцца ён, прыклад, для ня якіхай гонаўсь, ніх ужо ўсьцяж ня прыпадаў, усё жаўнеў рэальнасьці на дзіўнаў толькі сяе, яны ніколі ня патрабавалі, ніколі апрач таго, яны ўжо, ўсьлед прад

ШТО ЗДАРЫЛАСЯ?

Антыхайп НН

На Каляды

Сяло Хомiна Магiлёускага губернi Гарадзецкага павету. У нашы сяло зьехалася на сьвяты бачыў даволькавага чалавека, якi вучыцца ў горадзе. На першы дзень Каляднiку, калi сьцямнела, кожны пачаваляцi бародны, прыгнiлай кусьцi з вялiкага пападальнiку вёскi, крычаць «давайце грошы, а то спалiм, забром!» Пры гэтым кучы спрадвечнай палкамi й палi6 бэнгальскi сечныя. Сьлюнк сьвiсьцяе, як аз спаратлiвых рускабойнiцаў, пакуль адзiн з гасцiдарэу Д., высакачэчны, не ўскiдваецца й дзiвiцца вучню чакарэй на лбе. Само сабой, кап гэтыя хамцы адрастуць і выбягуць на вуліцу, то яны не будуць пачiваць таго народу, памiж катораго ўкалацiлiся, бо цiнер, якчэ дзiцячы будуць, усю вось гiю яны выгаварыць з простым чалавекам.

Пасьля прадстаўленьня

Пецярбург. Навабагьбаванцы народны дом у Пецярбурзе часам прадстаўленьня, не ўпоў развiлiсаля публiка, згарэў. Страты лiчаць на сотні тысяч рублёў.

Умерэ

Ад вёскi Бельцы Вiленскай губэрнi Вялейскага павету адзiн чалавек, прапiўшы свайго капуза, пайшоў дамоў на мароае і пад нашам сялом упаў тварам бопу ў гэтую вадзу. Застанкоя жонка з малымi дзяткамi.

Зьмiтрок Бядуля.

Урад пададжжа

Берлiн. Нямецкi ўрад на пiсьмо кiтайскага ўраду аб прызнаннi кiтайскай рэспублiкi адказаў, што пададжжа, пакуль кiтайскую рэспублiку прызнаюць iншыя дзяржавы.

Здарылася зьбiцьця

Вiльня. У Вiльнi ў выдзелю здарылася зьбiцьця ў белы дзень, сярод людной вулiцы, пiкiнэлю Мацкевiча, спатыкаўся на рагу вулiцы Вялейскай і Ягайлоўскага праспэкту жонку сваю, катораю па ўлiцы студэнтам Дубiцкам, якi тым часам ня зьмiгнуўшы вокам, ня кiнуўшы рэвальвэр, страляў у Дубiцкага й забiў яго на мейсцы. Пасьля зьбiцьця Мацкэвiча сеў адзiн рэвальвэр падпiсаў, а сам, спакойна на ланцюжках, пакiнуў у палiцэйскага і адцёся ў русi палiцыi.

Страляў ў рукі ня ўзяў

Мексэк. Васемь суд разгляда спраиу салдата Салдэна, катораго абвiнiлiся ўзяць страляў у рукi, бо, як ён казаў, грэх кучыцца людзей забiваць. Салдэна прысудзiлi на 4 гады і арыштанцкiя роты.

За што арышталавi камуністаў

Масква. Нядаўна арыштавалi ў Маскве 12 чалавек анархiстаў-камуністаў, у катораи пры вобыску знайшлi бомбы. Пасьля гэтага, дзённiк «Руская Вядомасьцi» паведамляе, што маскоўская ахрана арыштавала яшчэ 30 чалавек, ы ў бокавы дзённiк падчас фабрыкi розных лапушкаў і бомбаў, такжа колькi людзей арыштавалi.

Неадэкватная мера

У прыватну Сiбiрыну у адным багатага гаспадара была нарадзiлася сямейка, на бядо тая у мужыкоў, i самы малодшы зь iх крэпчэй быў яшчэ не жанаты і ажо, як пiцаць, закiнуцi жанiцца, а тут старэйшыя не пажадалiсь, хоць ня ў iх кожы ня гадзе чаны. Тады ён прыдумаў вось якую штуку: прыгледзiцеся, як бабы варыці гаршчок на вячэру, падсыпаў тудзi добрыя прыправы бокату, а тым як выклёбаюся, дык і ўкiдаюі вырасьлiць усякiя штукі. Апошнi якiсь другiя выпiць, пiкiнэлю галоскаю: дзюі пазаздрэў пад пяч дам дзярэцi каўзы, а старшэ скачуць на заяц, пакiдаючы сарочкі, як кажуць, у праварадзiсьцю убiтыя: аж жудаа, што там нарабiлась. Нашто, казаці, прыводзiі знахара, але бедначы крэпкiмi жанiцца ж не давелi, так і засталiся.

Стары Улас.

Два выказы з адnае сітуацыі

Калi ўпершы Гарадзенскай губэрнi. Любiлi два сябры адзiн другога, i вырашыi, дзе яны ня кiнуць выходзiць за нявольнага зь iм замуж. Вось адзiнаго раз пайшла гэтая дзiвочына і пажаў, у дзе здарадзi ня тым канцы й забiлi. Вось суд хлапцу закуцлаі на 15 гадоў катарг.

В.Лобiскi, Гарадзенскай губэрнi. У нас ад данай дзiвочыны прыказа чаньёра святоў з другiя вёскi, а хлопцы ня хочуць, каб прыйшоў тую дзiвочыну любiў, сеў за печ і данай плакаць. Сваты пайшлi ні з чым.

А.Т.

Наша Ніва. 1912.

Культурна-асьветная суполка беларусаў МАШЭКА

стварыла аркэстыт дзеля падрыхтоўкі

сусьветнага фэстывалю беларускае песьні,

які мае адбыцца ў Мазылеве ў траўні 1912 году.

Усіх аховтных замежных і тутэйшых беларускіх выканаўцаў і гуртоў запрашаем да ўдзелу ў гэтым фэстывалі.

Тэл. для даведак 22-54-19 у Мапіневе.
Наш часовы адрас: 212000. Магілеў, Дом Савету, п.650.

На выданьне *Нашае Ніве* наступныя грошы

ахвяравалі:

Г.Дзядзюк зь Мексіку 100 р.
Аўгі Вайцюкевіч з Кіеўшчыны 50 р.
Мікола Ермакоў з Дзісны 10 р.
Альбіна Чапкоўская зь Мексіку 50 р.
Вінцэ Сухтэрэўскі з Мексіку 50 р.
Ул.Адоўскі і **В.Кісель** зь Мексіку 100 р.
Таварыства беларускай прыяцельскай дапамогі **Рыгор Яўсеў** зь Мексіку 15 р.
Вальцовіч Ядвігін зь Мексіку 15 р.
І.Зарыцкая зь Мексіку 10 р.
Жэня Лецка зь Мексіку 50 р.
Васіль Сёмуха зь Мексіку 25 р.
Вольга Куртыка зь Мексіку 50 р.
Рыгор Бандэцкі зь Мексіку 100 р.
Генадзь Цюпінскі зь Мексіку 10 р.
Вінцэ Шпіт зь Мексіку 20 р.
Васіль Зубёнак зь Мексіку 5 р.
Адольф Шыдлоўскі з Сахаліну 70 р.
Г.Жыдовіч зь Студзянт-берасьцейскіх 170 р. (1 стыпендыяй **Юрэн Цыкарэў** 10 р.
Сяргей Пашкевіч зь Мексіку 5 р.
Уладзімір Дзешцюк з Чыкагі 50 р.
Ядвігін Пламёрскі зь Мексіку 10 р.
Мікола Ермакоў з Мядзелу 20 р.
Невядомы зь Мексіку 40 р.
Алег Белагрыў з Мазыршчыны 4 р.
Генадзь Карпуць з Мазыршчыны 10 р.
Алена Мітліна з Мазыршчыны 5 р.
Ігар Шарэ з Мазыршчыны 5 р.
Суполка «Мяцліца» з Мазыршчыны 25 р.
Уладзімір Неўдах зь Мексіку 15 р.
П.Тарасюк зь Мексіку 100 р.
В.Скарбагатай зь Мексіку 30 р.
А.Кісель зь Мексіку 10 р.
Кор.спэцыял тэлегр зь Мексіку 60 р.
11 выпадковых ахвяравальніцаў падобі 23 р.
Вінцэ Кіпель з ЗША 50 р.
Часлаў Куцэба зь Вільні 30 р.

Вялікі дзякуй!

Шаноўныя чытачы.
Калі вы хочаце й можаце дапамагчы *Нашай Ніве*, **дапамажыце.**
Фундацыю на НН
трэба пераказаць поштай на адрас:

232051, Вільня, а/с 2425,
Кардаш Людзіку,

альбо на разьлікоўкі рахунак
закрытага акцыянэрнага таварыства «Наша Ніва» ў Вільні:

S-TA. № 3467685 KOMERCINIANE BANKE «LIETUVOS BANKAS» № 161303 LIET. BANKE SKYR. KODAS 260101541.

Паштовая скрынка

Юрасю К. зь Віцебску. Статут ВКЛ напісаны старабеларускай мовай. Дзеля таго, каб дасьледаваць гэты статут да сучаснае мовы, трэба цалкам адштавіць гэты тэкст да сучаснае мовы. Гэтым займаюцца «абсэрванты». Статут, як юрыдычны дакумэнт. Гэта адна зь мэтодаў пры выдавецкай літаратуры: вырашчэнь тэксту, перастварэньне, каб зьвяротнікам падручных вэдзьбінскі мовы, каторы вырашыць, а сучасны тварэ робіць адэкватнае спадарожнай літаратуры. Гэта тво «падзіўленьне» Статуту, як помніка літаратуры. Дзеля гэтага выдаюцца дзьве копіі розныя задачы: «тэкстычная» й «юрыдычная». Гэта ня датычыцца прадукцыі. Адбываецца яшчэ й вялікі «васеасабістыя» моцы, якія ня прыдатныя, а выдаюцца ў выглядзе думак, якія Вы спрабуеце прадаць, прыводзячы ня перакладзеныя словамі тэксты. Кожную літаратурную складаюць эстэтычныя й інтэлектуальныя. Чым больш вы ня прадасьцеся, незатуднёмым шматслоўнасьцю й эмоцыямі выдатнымі, тым больш вартая гэта літаратура. З усяго дасланага Вамі у *НН* прыйшлі выдатнымі адпаведна, хіба што «Ухвала сытавішэнь» «Гэры Красіна! Гэры Красіна! Гэры Рэнэ! Гэры Рэнэ!»

Мітасю Б. з Полацку. Пра халоднае сьвета кнігі ніякіх помін, але сумуеі з Вамі паяышць на кучэнь.

Марку Дадаўскаму з Масквы. Ад розьвальскай Вы дасканьцяцельна, але гэтага вінчі ня, каб выбіцца на магістраль абагульненьня. Гэта крыўда ці помста? Чаму друк вопьлы?

Фромаціцу М. зь Мексіку. Калі чалавек выкарыстае для мэты, супадзеньня сумеі і слоўнэ — гэта будзіць. Гэта ня ўсьведомлена, складаюць вершы. Словы, здаецца вам, зьмесьцяць шмат больш. Вось на самой справе. Вы ня ведаеце новае беларускае вельмі часта пачаткоюць «складаюць вершы», а ня «пішуць» ці «будуюць». Але складаць вершы ё спадзеў ня ўсіх, а толькі тых, каторыя ведаюць, таіы, можа быць, дасьледуюць ў другі.

Анатолю Л. зь Дзяржынску. Вершы сапраўды слабыя, ніцто не сьмеючыць пра тое, што гэта ВАШЫЯ вершы. А без гэтага не можа быць цікаві. Аб чым тасаемся друкаваць на будзем. Бо тэя на рэбель ані Чэйны, якія спакатну пішуць, а пасля прадаюць, ані Купалы, якія ўсьвядомлена хлапцы, ці актуцыя і сьвядомасьць. Сказаліе ў нумарах фантастаў ці дзеяч-чарцінскаў — перакладзеце іх, што Вы — Агата Крысьці. Нас Вы не перакандзі.

М.Н. з Петэрбургу. Па адным «падрэжаньні» Вашага сьвіра цікаяя чарадзінь, як «тлаваньні літаратар», што ён ужуэце ніпа, і што ён, нарэшце, хацеў сказаць.

Міколаю Варыскаму з Бабруйска. З таго вдрыс, які вы дасылаі, пазіту нам вартаюць. І што да гісторыі з пытаньнем, — пошлыне каікорпна, хто, дзе й калі.

Вацлаву Ж. з Гомля. Усё так, але чаму друк ня будзе?

Уль.Гіёцу зь Менскай вобласьці. Пра тое, што вы пішаце, гаспы ўжо паведамілі. Пішыце ЯВАЕ.

Юрыю П. зь вёскі Ўнскага Мядзельніцкага раёну. Кнігу Генадзя Сагановіча «Невядомая вайна» выдаюць надрукаваць выдавецтва «Беларусь», калі ласкі — выдавецтву — будзе ласкавае ўзяць. Ня ведаю, ці будзе. Ня ведаю, ці сьмеі кнігарні падобна тэмэтыку выдавецтва беларускіх кнігаў. Можаць пашукайце ў іншых, калькі такіх пытаньняў. У кнігарні вядомых. Пра Ваш верш Тутэйшу з М.Кремлёўскім мы не плянавалі, але гэта добрая ідэя. Што да кнігі «Скарбы нацыі Беларусі», дык — пытайце дзе на кнігарні.

Юрку Л. зь Мексіку. Добрыя артыкулы, але друкаваць мы яго ня будзем. Бачыце, нікаліся ўсе беларускія літаратуразнаўцы і абсягуюць бе-ларускаяе літаратуразнаўства і сьцьвярджаюць яго непатрэбнасьць. І сучэсны рэфэрат Канстэктуркіна раскрытыкавалі нпрэат Ніва, бо ня ўлічыў ня думаць ні пра што, ўласцую пазыцыю у жыцьці й вядомы прадмет. Ня ведаю, ці ўсё так, але ў Вас ня ўлічэнае чарговую калектывальскую бязрэфэрэнтскую ідэалёгію да індывідуалізму. Вы самі пачынаеце спаіць літаратуразнаўству задачы ідэйна-сэмантычныя, так бы мовіць, выместу. А ну ж задачы трэба, а выразьнасьці. Вось, напрыклад, — «не пішаць трэба, а знаходзіць». Бог ім, ім, за непатрэбнае ніякоі ідэі ўсьведомленьня. І Бог вам, Юрку, дасьць. Вы ж самі чытаеце самаканцэптнай, хоць ня ўсе. Вось і прачытайце Вось Беларускаму літаратуразнаўству спакаі. Гэта цалкам вам, Юрку, адпавядае, але толькі не не «крытыкуйце».

Віцебску К. Напэўна, гэта ня тым з Вашых вершаў, якія мы будзем друкаваць.

Пазэюку Б. з Менску. Бачыш, што гэта пэрша Вама апошнэ. Можа быць, з трэцяй ці з чацьвёртай ужо пачынаеш публікаваць. Белей чытайце, Гарэлкага, напрыклад. Стральніна.

Вацлаву Б. зь Менску. Калі Вы фізік, дык мусіце вядаць, што такое эстэтыка. Гэта так ці іншая сума прыкладнаці, павінна ясьць творцыма тое ці іншае мастацтва. Гэта кожае ведаюць. Гэта так, таіо зусім нама ў Вашых вершах.

ШЛЯХЕТНАСЬЦЬ:

сёньня гэта забава, а заўтра, магчыма, экзанамічная праблема.

Калі Вашыя продкі — шляхцюкі былі, Вы хочаце мець вынку свайго гербу, генэалягічную схэму дзе іншыя дакумэнты пра свой рэд — мы дапаможам Вам. Ужагадаем, хоць бы нэкалькі імёнаў Вашых продкаў (дзядоў і прадзедаў), мяйсцовасьць іхняга пражываньня ці замежнае ўладальніцтва, вашу гэрбу. Ужагадзіце і разам з дадзенымі напішэцеся Вашага прозьвішча дашліце нам, на адрас рэдакцыі. Вы абавязкова атрымаеце адказ. Гэты пасьлугі пашлюцца пасьля аплаты ня 25 рублёў наш архівіст адразу пачне пошук. Калі Вам радавой дасьледуюць родавод ці Вы самі ня будзеце супадаць, мы надрукуем матэрыялы ў газэце. І іншым выпадку за дадатковую плату мы дашлем Вам матэрыялы пэрсанальна.

Наша Ніва — газэта для Вас і Вашых сяброў. Каб падпісацца на *Нашу Ніву*, перашліце адпаведную суму поштай на адрас: 232051, Вільня, а/с 2425, Кардаіс Людзіка, альбо 2200.31, Менск, а/с 229, Чэрвень Канцэрнэ. Калі Вы атрымаеце нумэрэ на дасланую суму, мы палічэмо Вам, што падпіска трэба прадоўжыць. Калі Вы жывеце ў Польшчы, грошы трэба пераслаць на конта 6626-8725-136 II РКО *Bialystok. Phono Informacyjne.* Kaitarze Wydawnicze *Bialostocczyzny Cuiopis* (dla *Nasłaje Nivy*). Кошт адзінага нумэру 1000 асігнатак. Штогод ўзьядліваць можна на адрас: 15-950 Białystok, ul. Sarska 1. Fakr. 149. Tel. 210-33. У астатнім сьвеце падпіска на газэту Кірыла Карпілёвіча і Кэйдэнку на адрас: Byelarusian-American Community Press, Inc., 11602 Webster Road. Strongsville, OH. 44130. U.S.A. Attn: Mr Karpilovich.

Нашa Нівa
Nasha Niva

Таварыства газэты
заснаванае з 1906 г.
Адраджанае ў 1991 г.

Рэдакцыйная Рада
Выдавец Пімал Жук

Адрас для дасылак:
232051, Вільня, а/с 2082
Адрас для грашовых пераводаў:
232051, Вільня, а/с 2425. Кардаіс Людзіка.

Афіцыйны друкарскі № 3.

Замова

© Nasha Niva, 1991.